

Joghistória

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék
Tudományos Diákkörének folyóirata

XVII. évfolyam, 4. szám

Kedves Olvasóink!

A Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre (MÁJT TDK) nevében szeretettel köszöntjük régi és új olvasóinkat.

A Joghistória mostani különszámának témája a XXXI. OTDK. Az újságban rövid összefoglalókat olvashattok tanszékünk demonstrátorainak dolgozatából, illetve megtekinthetitek az opponensi bírálatokat.

A Joghistória mellett – ha igazán össze akarjátok kötni a kellemest a hasznossal – ajánljuk a TDK üléseket, melyek során még jobban elmélyedhettek a jogtörténetben, a szakma nagyjait hallgathatjátok, és kérdéseket tehettek fel nekik. Az üléseket mindig a hallgatóság – tehát Ti – alakítjátok, a szakmai részek mellett nagy hangsúlyt kapnak az érdekességek, az átfogó ismeretek, a hallgatóbarát előadásmód, valamint az interaktivitás. Ha kérdéseitek van – akár a féléves programokkal, előadásokkal, akár az anyaggal kapcsolatban, forduljatok hozzánk nyugodtan, vagy látogassatok el a <http://www.majt.hu> oldalra.

A Tudományos Diákkör tagjai

Tartalomjegyzék

1. Összefoglaló a XXXI. OTDK-ról	3. oldal
2. Barta Áron: A szökés bűncselekményi tényállása és szankcionálása a Rákóczi-szabadságharc hadseregében	4. oldal
3. Mireisz Tímea: A nem vagyoni kártérítés fejlődése a magyar jogtörténetben, különös tekintettel a XX. század első harmadának bírói gyakorlatára	7. oldal
4. Palguta Virág: Balogh Jenő tevékenysége a büntető anyagi és büntetés-végrehajtási jog területén	12. oldal
5. Szeredi Kristóf: Büntetések és büntetés-végrehajtás az Erdélyi Fejedelemségben	18. oldal
6. Bocsi Bernadett: Az Őrség és a Batthyányak küzdelme: legendateremtés kontra jogtörténet (opponensi vélemény)	23. oldal
7. Kajcsos Kinga: A pápai küldöttbíráskodás az Árpád-kori Magyarországon (opponensi vélemény)	25. oldal
8. Nemes András: A hűtlenség miatti vagyononkobzás az Árpád-kori ius regium körében (opponensi vélemény)	27. oldal
9. Barta Áron: Beszámoló az Erasmus tanulmányi útról	29. oldal

Összefoglaló a XXXI. OTDK-ról

Írta: Losonczy Eszter

2013. március 25-27. között Szegeden került megrendezésre a XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Állam- és Jogtörténeti Szekciója, melyen tanszékünk öt demonstrátora indult versenyzőként (Barta Áron, Mireisz Tímea, Palguta Virág, Szeredi Kristóf a jogtörténeti tagozatban, valamint Nikula István az alkotmányjog tagozatban), két fő (Bocsi Bernadett és Kajcsos Kinga) pedig opponensként vett részt a konferencián.

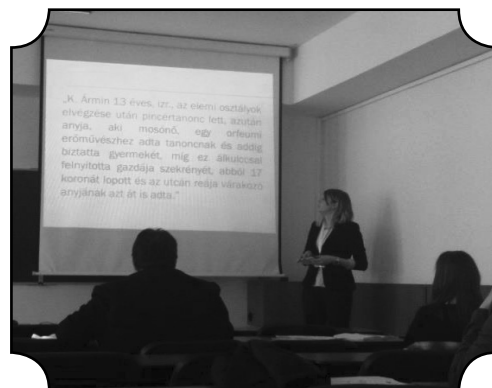
A háromnapos rendezvény ünnepélyes megnyitója hétfőn délután 16 órakor kezdődött a József Attila Tanulmányi és Információs Központ dísztermében. Az ünnepségen beszédet mondott Klinghammer István, az EMMI felsőoktatásért felelős államtitkára, Máthé Gábor, az OTDT Állam- és Jogtudományi Szakmai Bizottság elnöke, Mezey Barna, a Magyar Rektori Konferencia elnöke, Szabó Gábor, a Szegedi Tudományegyetem rektora és Szabó Imre, a Szegedi Tudományegyetem

dékánja. A megnyitón ezen felül meghallgathattuk Ragány Zoltán, a Szegedi Nyomozó Ügyészség ügyészenek énekes produkcióját, valamint a Szegedi Nemzeti Színház társulatából Szilágyi Annamária, Borovics Tamás és Gömöri Krisztián adott elő három kabaréjelenetet. Az ünnepséget egy hallgatónak és oktatóknak szervezett állófogadás követte.

A második napon a tagozati ülések négy különböző helyszínen zajlottak. A jogtörténeti tagozatok a SZTE Oktatási Központban kaptak helyet. A versenyzőknek 15 perc állt rendelkezésükre a prezentáció bemutatására, majd az opponensi bírálatok hangzottak el. A dolgozatokat más egyetem hallgatói véleményezték, amelyre az indulók a helyszínen 5 percen belül reagálhattak. Ezután a zsűri tagjai tehettek fel kérdéseket a versenyzőknek. Az előadásokat követően a SZTE HÖK szervezett városnéző programokat, amelynek keretén belül az érdeklődők megtekinthették a város számos nevezetességét, többek között a Dómot, a Móra Ferenc Múzeumot és a REÖK-palotát. Az esti buliban a jó hangulatról Felméri Péter és a The Carbonfools gondoskodott.

Az utolsó napon 10 órakor kezdődött az eredményhirdetés, ahol a díjazott versenyzők átvették okleveleiket, a különdíjakat pedig az azt felajánló szervezet egy-egy tagja nyújtotta át. A tanszékünk demonstrátorai közül Barta Áron II. helyezést ért el a Jogtörténet I. tagozatban, Mireisz Tímea pedig Dr. Nánási László, Bács-Kiskun Megyei főügyész különdíjában részesült.

Amagasszínvonalú és jól szervezett rendezvénysorozatról sok hasznos tapasztalattal és kellemes élménnyel gazdagodva tértünk haza. Bízunk benne, hogy két év múlva hasonlóan lelkes és aktív csapat fogja képviselni tanszékünket az OTDK-n.

A szökés bűncselekményi tényállása és szankcionálása a Rákóczi- szabadságharc hadseregében

Írta: Barta Áron

Adolgozat témája a szökés, valamint a szökés büntetőjogi tényállása és annak büntetése II. Rákóczi Ferenc hadseregében. A szökésekkel együtt tárgyalom a kóborlás jelenségét is. Ugyan a korabeli katonai szabályzatok ezeket külön bűncselekményként tárgyalták, a gyakorlatban mégis szorosan összekapcsolódott a kezelésük.

A szökés büntetőjogi tényállásának elemzéséhez azért Rákóczi hadseregét választottam, mert a szabadságharc hadserege napjainkig olyan „nemzeti hadseregként” él a köztudatban, amely nyolc évig többé-kevésbé sikeresen harcolt a Habsburg Birodalom hadserege ellen, amely a francia hadsereg mellett a XVIII. század egyik legerősebb és legjobban kiképzett európai hadereje volt. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején olyannyira jellemző nemzeti identitáskeresésnek köszönhetően a XIX. század második felében kialakult egy igen erős Rákóczi-kultusz. Ezt törvényszerűen követte a „szabadságharcos” hadsereg kultusza is, amely a korabeli szakirodalomban a magyar virtus és vitézség megtestesítőjének felelt meg. A források és a szakirodalom tanulmányozása meggyőzött arról, hogy a valóság gyökeresen más volt. Kutatásaim során felmerült bennem a kérdés, hogy mitől nevezhetünk hatékonynak egy hadsereget. Véleményem szerint az elsődleges szempontok között szerepel a legénységi állomány morálja, amelynek csökkenése óhatatlanul a hadsereg széteséséhez vezet. Ennek legnyilvánvalóbb és legkárosabb jele a katonák szökése.

A szabadságharc hadseregének jellegzetes velejárója volt a szökés. A hadsereg személyi állománya soha nem volt állandó, folyamatosan változott, egyrészt a hadvezetés folyamatos rögtönzése, másrészt a közkatonák szökése miatt. Amennyiben megvizsgáljuk a szökött katonák helyzetét és sorsát, abból következtetni tudunk azokra a mindennapi problémákra, amelyeket a hadvezetésnek kezelnie kellett volna. A dezertálás jelenségének tanulmányozása óhatatlanul lerombolja a Rákóczi hadseregének mítoszát, és rávilágít a szabadságharc mélyebb katonai összefüggéseire, megismerhetjük a hadsereg katonai szabályait. A dezertálások témakörét nem tárgyalhatjuk addig, amíg meg nem ismerjük azt a hadsereget, ahonnan a dezertőrök elszöktek. A szabadságharc szervezetlen paraszti hadsereggel indult, és bármennyire is igyekezett Rákóczi regularizálni azt, ez soha nem sikerült teljesen. A szécsényi gyűlés kimondta, hogy aki egyszer katonának ment, köteles a háború befejezéséig fegyverben maradni. Még a megnyomorodott katona sem hagyhatta el a tábort elbocsátó levél nélkül. A szabadságharc során két nagy katonai probléma merült fel, amely valójában egy jelenség két oldalaként jelent meg. A hadszíntér és a hátszág egybeesett, miközben a nép és a katonaság is ugyanazt a kört érintette. Többek között ez inspirálta és tette lehetővé a jobbágyságból katonának állt emberek jellegzetes motivációját, ami aztán szökésre készítette őket. A katonai fegyelmet javítandó, a szabadságharc folyamán számos hadi szabályzat született. A legfontosabb, a szökésre vonatkozó jogszabályok hatályba lépésük szerinti

sorrendben a következők voltak: Egri regula, Nagyszombati regula, Edictum Universale. A szabályzatok a szökés esetében differenciált büntetési tételeket alkalmaztak. A büntetési nemek a szökés és más ehhez hasonló tényállások esetében két formában jelentkeztek. Általános volt a halálbüntetés, ennek meghatározott és meghatározatlan formája létezett. A testi büntetés általában pálcázást, vagy súlyosabb esetben botozást jelentett. Mellékbüntetésként megjelent a megszégyenítés és a vagyonelkobzás. Főszabály szerint a szökésért halálbüntetés járt, közvitéz esetében ennek módja nem volt kikötve. A tiszteket rangjuk elvesztésével büntették, ami azonban a gyakorlatban sokszor más büntetést jelentett a bíróság jogértelmezésétől függően. A jogszabályok különbséget tettek szökés és úti levél nélküli távollét között. Ez utóbbi enyhébb büntetést vont maga után, a bíróságnak pedig nagyobb mozgásteret biztosított az ítékezésben. Rákóczi hadseregében jogi értelemben vett szökésnek számított, ha valaki a parancsnoka engedélye nélkül a hadból vagy táborból szolgálata vége előtt elment. A tipikus szökési ügy általában a nem nemesi származás közvitézek ügye volt, ahol gyors statáriális eljárás volt jellemző, nyilvános kivégzéssel. Nem szokványos ügyek voltak a nemesemberek szökési ügyei. Ilyen esetekben a bíróság enyhébben állt a kérdéshez, mérlegelt. Az általam elemzett esetben testi büntetést szabtak ki. Az érdek egyesítés kudarca tehát abban is megjelent, hogy a bíróság a nemesség ügyeiben jóval enyhébb ítéleteket hozott, mint a jobbágyok ügyeiben. Ismét hangsúlyoznom kell, hogy nem szabad a törvény előtti egyenlőség princípiumát számon kérni a szabadságharc hadseregének bíróságain, mindössze arról van szó, hogy a bíróság a saját maga számára előírt jogszabályokat sem tartotta be. A katonai szabályzatok elméletben szigorú büntetést írtak elő szökés esetében, azonban a rend fenntartása egyes csapatoknál már 1708-ban lehetetlenné vált. Teljes ezredek szöktek meg, vagy kezdtek kóborlásba.

Jogpolitikai közhely, hogy a szabályzás önmagában nem elég. Be kell látni, hogy a szökés jelensége olyan mélyreható gazdasági, társadalmi és hadsereg szervezési problémákból eredt, amelyeket a fejedelem és a szabadságharc államának törvényhozása a rendelkezésre álló erőforrásokkal és eszközökkel nem tudott megoldani. Mindez kitűnő példa arra, hogy a jog, lényegét tekintve sokszor alkalmatlan arra, hogy társadalmi-gazdasági problémákat meg tudjon oldani.

A nem vagyoni kártérítés fejlődése a magyar jogtörténetben, különös tekintettel a XX. század első harmadának bírói gyakorlatára

Írta: Mireisz Tímea

„**A** javaslatba az erkölcsi kár esetében adandó kártérítés beillesztetett. Felfogásom szerint, ez az újítás teljesen megfelel magyar jogunk gondolatmenetének; (...) megfelel az újabb jogfejlődés irányának, és megfelel a gyakorlati szükségletnek is.” (...) „Világos, hogy a nem vagyoni kárnak megtérítését minden modern törvényhozásnak törvénybe kell iktatni.” „Ez egy tökéletesen jogosult álláspont, mert ugyan micsoda visszasság, micsoda tarthatatlan, képtelen felfogás és törvényhozási intézkedés volna az, amely nekem jogot ad arra, hogy tíz korona miatt indítsak pört, vagy ha tíz koronámat ellopták tőlem, mehessek büntetőbírósághoz, ha pedig a becsületemben gázoltak, akkor ne keressek a bíróságnál elégtételt.”¹

A személyiségi jogok területe egyike a magyar jogrendszer azon részeinek, amely csak az utolsó két évszázadban jelent meg és vált jogrendszerünk részévé (a klasszikus liberalizmus tisztán vagyoni jogi felfogásával való szakítás idejében).² Amint az a fenti képviselőházi felszólalásból is látszik, a személyiségi jogok, és a védelmük biztosítására szolgáló intézmények kialakítása és kodifikálása már a múlt század elején is élénken foglalkoztatta a közéletet, ugyanakkor a nem vagyoni kártérítés megjelenésétől kezdve mind a mai napig komoly elméleti vitákra ad okot, és jelentős megpróbáltatások elé állítja a jogalkotókat és a jogalkalmazókat is. Ugyanis az egész immateriális kártérítési jognak, bár gyökerei a római jogig visszavezethetőek,³ mégis a mai napig nincsen egységes fogalmi apparátusa. Emellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy a múlt század bíróinak egy olyan megfoghatatlannak tűnő intézménynek kellett utat törniük a magánjogban, amely teljesen más szemléletmódot és szabályozást igényelt, mint a vagyoni viszonyok. A személyiségi jogok eltérő elméleti megközelítése, és az intézményt övező dogmatikai tisztázatlanság ellenére mégis század eleji jogtudósaink, politikusaink, törvényhozóink, és bíróságaink is fontosnak tartották kialakítani, és jogrendszerünk részévé tenni a személyiségi jogok védelmét – mert az minden ellentmondásossága is nélkülözhetetlen. Ezt a nélkülözhetetlenséget pedig nemcsak az intézmény által védett személyiségi jogok kiemelt jelentősége, hanem a személyiségi jogok megsértéséből eredő esetek nagy száma is igazolta.

A korabeli esetek remekül szemléltetik az intézmény szabályozhatatlanságából fakadó nehézségeket, és érzékeltetik az, hogyan alakította a bírói gyakorlat a szabályozást, illetve melyek voltak

1 Balogh Jenő Igazságügyminiszter felszólalása a Sajtótörvényjavaslat vitája során; 1910-1915 évi Országgyűlés képviselőházának naplója; XXI. kötet; 500. Országos ülés 1914. január 23-án, péntek; 473. o.

2 Meszlény Artúr: Magánjog-politikai tanulmányok. Különös tekintettel a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetére. Politzer, Bp. 1901; 3-5. o.

3 A bíróság például a prétori jogtól kezdődően napjainkig becsléssel, és szabad belátásán alapuló mérlegeléssel állapította meg a „becsülhetetlen” kár nagyságát, melynek legalkalmasabb zsinórmértékéül az ésszerűséget és a méltányosságot választotta, melyek az immateriális sérelmekért nyújtott kártérítés fejlődéstörténetében a „szinte egyedüli” konstans elemeknek tekinthetők.

azok a társadalmilag releváns értékek, amelyek az egyes fejlődési pontoknál meghatározóak voltak. Az ugyanis, hogy mit tekintünk nem vagyoni kárnak, és mit nem, azaz hogy hol húzza meg a jogalkotó a védendő értékek határát, nagymértékben függ a társadalom értékfelfogásától.⁴ Már a magyar jogtörténet korai, hasonló rendeltetésű intézményei és az egyetemes jogtörténet kodifikációs hatásai is jelezték azokat az értékeket, amelyeket a jog valamilyen formában és terjedelemben védelemre alkalmasnak tartott. Emellett az intézményi gyökerek, előképek vizsgálata annak a megértését is elősegítik, miért volt nehéz a bíróságoknak nemcsak a vagyoni viszonyoktól, de a büntetőjogtól is függetleníteni az intézményt, és (tisztán) magánjogi eszközökkel szankcionálni a testi, szellemi, érzelmi, erkölcsi személyiségi javak sérelmét.

A XIX. század végén és a XX. század első évtizedében a tilos cselekmények között már találunk olyan eseteket, amelyek a személyiségi jogok megsértéséből keletkező nem vagyoni kártérítés alapjául szolgálhattak. A magánjogi tiltás körébe eső cselekmények nagy része teljesen önálló megítélés alá esett, amelyeknek a büntető jellege, a súlyosabbaktól eltekintve (például emberölés, erőszakos nemi közöszlész), tulajdonképpen csak járulékos jellegű volt.⁵ Ezt a járulékos, sőt önálló jelleget mondja ki a Budapesti Tábla századforduló előtti ítélete, mely szerint „a jogellenes cselekmény elkövetéséből folyó kártérítési kötelezettség megállapításának nem feltétele az, hogy az ily cselekmény a büntető törvények súlya alá essék.”⁶

A személyiségi jogok védelmének kártérítési jogi szemlélete az Optk. hatására került hazánk jogalkalmazásába. Az Optk. általános szabálya viszont egyúttal leszűkítette a személyiségi jogok védelmének körét, és olyan feltételeket szabott azok érvényesítéséhez, melyek gyakorlatilag egy mind a mai napig létező hátránybizonyításhoz kötötték a nem vagyoni kárigény érvényesíthetőségét. Ennek hatására bíróságaink az érintett jogtárgy helyett a jogsértés által előidézett káros visszahatásból, azaz a veszteségből indultak ki, amely egyébként a nem vagyoni kártérítésnek csak velejárója, de nem feltétele kellett volna, hogy legyen. Ezek a feltételek pedig jelentős mértékben megszorították a nem vagyoni kártérítési igény érvényesítését, ami jól látszott még a század eleji bíróság gyakorlatán is, főleg a testi sértésekből eredő igényeknél. Testi sértésnél ugyanis többnyire csak feltűnő torzulásért, súlyos hátrányért ítélték meg kártérítést a bíróságok, amennyiben a bekövetkezett kár, a hátrány a sértett boldogulásának akadályát képezhette. A szűk értelemben vett testi sértést tartalmazó tényállások mellett később egyre több esetkörre vontak „testi sértés” körébe, mint a ragályterjesztést vagy a (nemi betegséggel) megfertőzést, de testi sértést okozott végső soron az orvos is.⁷ Az Optk. nem vagyoni kártérítési jogunkra gyakorolt hatása azonban kettős volt. Az általános szabálya, mint láthattuk, egyfelől megszorította a személyiségi jogvédelem körét, másfelől viszont az Optk. testi sértésekre vonatkozó

4 Fuglinszky Ádám: Az európai kártérítési jog alapkérdései In: Európai jog és jogfilozófia; Szent István Társulat Az Apostoli Szentszék Könyvk.; Bp. 2008; 230. o.

5 Almási Antal: A tilos cselekmény a magánjogban; Grill K. Könyvk.; Bp. 1907; 247. o.

6 Bpesti T.: 1898. decz. 22. I.G. 271.sz. Grill féle döntvénytár II. kötet; Grill K. Könyvk.; Bp. 1906; 620. o. vagy ld. például: „a személynek minden olyan érdeke, amely büntetőjogi védelemben részesül, a személyjog védelme tekintetében (...) olyannak tekintendő, hogy annak megsértéséből magánjogi felelősség származik a sértőre.” (Kúria 4811/1914 Gottl féle MD) továbbá „A polgári bíróság önállóan, a büntető bíróság ítéletétől függetlenül bírálja el, forog-e fenn magánjogi értelemben vett tilos cselekmény” (Kúria. II. 6990/1929 JHDt. 1930-1933)

7 Az orvos felelőssége során már igen pontos, mai napig érvényes fogalmakkal, fordulatokkal találkozhatunk a jogesetekben, például: „Orvosi szakszerűtlen kezelésnek csak az tekinthető, amelyet, mint határozottan káros a gyógytudomány kizár, és amelynek kétségtelen káros volta átlagos gyógyismeret mellett előre is felismerhető és látható”. (Kúria 1915.okt. 7. Rp. VI.7182/1915) Szladits- Fürst: A magyar bírói gyakorlat. 658. o.

speciális rendelkezése lehetővé tette az erkölcsi kár megítélését akkor, amikor a hatályos szabályok alapján az nem lett volna megítélhető. Az Országbírói Értekezlet ugyanis 1861-ben formálisan hatályon kívül helyezte az Optk.-t, helyébe pedig a régi jogot visszaállította ugyan, de annak kártérítési jogi rendelkezéseit szokásjogi úton a Kúria is hatályukban fenntartotta. Ennek oka pedig az volt, hogy időközben hatályba lépett a Csemegi-kódex, ami a személyiség védelmét a magánfél nem vagyoni kárára tekintet nélkül szabályozta. Ezért lehetséges az, hogy még 1915-ben, és 1917-ben is születtek olyan kúriai döntéseket, amelyek úgy rendelkeztek, hogy a testi sértések esetében a Btk. nem derogálhatta az Optk.-t.⁸ Azaz azt mondta ki a bíróság, hogy azt a törvényt alkalmazza az adott esetre, amelyik szélesebb körben elismeri az elégtétel követelhetőségét.

A magyar bírói gyakorlatban tehát tételes jogi szabályozás hiányában is találhatunk szép számmal az intézményt éltető, jóllehet ezzel ellentétes eseteket is. A bíróságokat az intézmény kialakításában a Polgári Törvénykönyv tervezetek is segítették: Thirring Lajos Magyar Általános Polgári Törvénykönyv Tervezete (1900) hatására a „gyakorlat váratlanul gyors ütemű léptekben indult meg abban az irányban, hogy a kivételt rendes normává tegye, anélkül, hogy a félt jogbizonytalanság bekövetkezett volna.”⁹ A „személyiségi jogok magyar generálklauzulájának máig legelegánsabb, leggördülékenyebb formulája”¹⁰ pedig az 1928-as Magánjogi Törvénykönyv javaslat volt, mely egyértelműen a legnagyobb hatást gyakorolta a judikatúrára, és amely ennek ellenére szintén nem emelkedett törvényerőre. Az Mtj. a korábbi bizottsági szövegek megoldását egyetlen szó változtatása nélkül átvette, általános és különös szabályok között is helyet találva a személyiség magánjogi védelmének. Átvéve a korábbi bizottsági javaslatok rendelkezéseit is és építve a korábbi ítéletekre, az Mtj. kellően tág meghatározást adott a jog által védett egyéni érdekeknek, emellett ügyelt arra is, hogy ne bízsa teljesen a bíróra annak eldöntését, hogy milyen kár okozása állapít meg kártérítési kötelezettséget. Az Mtj. ugyanúgy, miként már az 1900-as Tervezet is: tiltott cselekménynek minősítette és védeni rendelte általában véve az összes „subjectiv jogokat”, egyes személyiségi jogokat pedig külön nevesített, így például a hozzátartozói igényeket. Egységessé vált a gyakorlat abban is, hogy elismerte, immateriális kártérítés deliktualis és szerződési alapon is fennállhat. Az Mtj. jelentősége továbbá, hogy „túlmegy a fennálló jogon és a külföldi törvényhozások nagyobb részének ide vonatkozó rendelkezésein” azzal, hogy tiltott cselekmény szándékos és súlyosan gondatlan okozása esetén nem vagyoni kárért is kártérítést (elégtételt) követelhetett a sértett, annyiban, amennyiben az az eset körülményei és a méltányosság alapján indokolt lehetett.¹¹ A bírói gyakorlatban pedig találhatunk olyan ítéletet is, amely negatív elhatárolással fogalmazza meg az elégtétel rendeltetését.¹²

A testi sértésekkel párhuzamosan, jóval nagyobb számban jelentek meg a magánjogi csábítás erkölcsi kárt keletkeztető, illetve az eljegyzésből, eljegyzés felbontásából eredő esetek. Az első

⁸ Az „Optk. 1324. §-a szerint testi sértésért járó fájdalomdíjat a Btk. 311. §-a nem szüntette meg.” Kúria 1917. május 10. Rp. VI. 297/1917. sz. Gottl-féle MD XI. kötet, 1918-1919

⁹ Marton Géza: A polgári jogi felelősség, TRIORG Kft. 168. o.

¹⁰ Székely László: A személyiségi jogok hazai elmélete A forrásvidék. Eötvös Kiadó, Bp. 2011, 88. o.

¹¹ Lásd ugyanezt: Indokolás a Magyar Általános Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. III. kötet Kötelmi jog, Grill K. Könyvk.; Bp. 1901; 256-257. o.

¹² „az elégtétel intézményének nem az a rendeltetése, hogy a sértett fél erkölcsi kára azzal teljes egészében megtérítést nyerjen, az ilyen kárpótlás csak hozzájárul a jogtalanul szenvedett sérelem enyhítéséhez és bizonyos mérvű helyrehozásához s nem kell, hogy az az erkölcsi értékcsökkenés egyenértéke legyen, lehet az ez utóbbival arányban nem álló kis összeg is.” JHDt 1930-1933; 473. o.

világháborút megelőzően a csábítás nem keletkeztetett jogellenességet addig, amíg az büntető tényállást nem valósított meg, mert a nő beleegyezése megszüntette a jogellenességet.¹³ Az első világháborút követően viszont a társadalom úgy ítélte meg,¹⁴ hogy „a nőnek erkölcsi épsége ellen elkövetett cselekedet a nő személye ellen irányuló, a jó erkölcsökbe ütköző tiltott cselekmény akkor is, ha abban nem ismerhetők fel azok a tényező elemek, amelyek a cselekedetet büntető törvények szempontjából büntetendő cselekedetté minősítik.”¹⁵ A bíróság viszont csak abban az esetben ítélte meg erkölcsi kárt, ha a leány tapasztalatlan¹⁶ és tisztességes volt. E két megdönthető vélelmet is az ítélezés alakította ki és használta zsinórmértékül döntései meghozatala során. A feltételek mellé a bíróságok számos további kritériumot állapítottak meg, melyek hiányában, vagy bekövetkezte esetén erkölcsi kár címén követelésnek helye nem lehetett. A magánjogi csábítás kivételekkel, alkivételekkel teli rendszerével ellentétben az ítélezési gyakorlat rendkívül világos rendszert épített ki az eljegyzésből eredő kárigényekre. Eljegyzéstől visszalépés miatt két különálló tényalapról származhatott kár (magánjogi csábítás esete mellett), ha kártérítést a házasság céljából tett kiadások miatt követeltek, ami tisztán vagyoni kártérítés volt, illetve akkor, amikor jegyes úgy lépett vissza alapos ok nélkül a házasságkötéstől, hogy ezzel jegyestársa személyiségi jogait súlyosan megsértette.¹⁷

Nem csak a bíróságok ítéletei terjeszthették azonban ki a nem vagyoni kártérítést valamely megsértett személyiségi jogra. Amint a felszólalásból is megfigyelhettük, a bírói gyakorlat az 1910-es évektől kezdve párhuzamosan kezdett fejlődni a törvényalkotással.¹⁸ A kezdő lökést az 1914. évi Sajtótörvény¹⁹ adta meg, amely már nem vagyoni kárért (ezzel a szóhasználattal) is megfelelő pénzbeli elégtételt juttatott, amennyiben az eset körülményeire tekintettel az a méltányosságnak megfelelt. Sajtó útján elkövetett sérelem kapcsán határozta meg több ítéletében a Kúria a nem vagyoni kártérítés fogalmát. A gyakorlat nem vagyoni kártérítés alá vonta mindazt „az erkölcsi veszteséget, amit a sértett a sajtóközleménnyel személyének, állásának, társadalmi helyzetének, foglalkozásának, emberi méltóságának, a neki kijáró tiszteletnek, megbecsülésnek, bizalomnak, tekintélynek, és a személyiségi jogával kapcsolatos egyéb hasonló erkölcsi értékeinek jogellenes megszűnésével, csökkenésével szenved, azok körében, akikkel életviszonyai kapcsolatba hozzák, továbbá a fentiek által okozott

13 „volenti non fit injuria” elv alapján

14 Ennek oka az a társadalmi felfogás volt, hogy a „nő rendszerinti élethivatásának a férjhezmenést tekintették, ez pedig azt jelentette, hogy megélhetés, férj híján a nőt a létbizonytalanság veszélye fenyegette, illetve nagy szerepe volt annak is, hogy a „kenyérkereső nő” modellje az első világháborút követően kezdett elterjedni és általánossá válni.

15 Kúria 180/1918 Csábítás, jegyszegés és a jog, A M. Kir. Kúria legújabb gyakorlata; 24.o.

16 Ezt a fogalmat azért szükséges meghatároznunk, mert mai értelmétől jelentősen eltér. Így például nem tekintette tapasztalatlannak azt a tisztességes leányt a bíróság: aki vasúti ismeretség folytán nyomban közölte telefonszámát a férfival, aki azért ment el magántitkárnőnek a férfi birtokára, hogy ott az előre megbeszélt szerelmi viszonyt ennek leple alatt folytathassa vele, aki cigarettát kért, illetve lábait kacéran egymásra rakta. (C.III. 8074/1929). A tapasztalatlanságot nem kötötték életkorhoz, az mindig egyéniesen volt elbírálandó (C.III.8074/1929), történetesen 40 éves leány is lehetett tapasztalatlan, illetve az, hogy a 23 éves leány egy ízben ismerős leányok és ismerős fiúk társaságában a falusi korcsmába este betért sörözni, legfeljebb a jóízlés és a helyi szokás ellen való vétés és nem érinti a nemi élet terén való tapasztalatlanságot. A JHDt 1930 – 1933. 476. o.

17 „A menyasszonyát 8 éven át hitegető, annak tanulmányai folytatására kölcsönkért hozományát is elköltő, s végül visszalépő jegyest pedig, aki a menyasszonyát a házassági szándéka felől még akkor is tévedésben tartotta, amikor már évek óta nő ember volt, erkölcsi kártérítés címén 7000 P megfizetésére kötelezte a Kúria.” A JHDt 1933-1936. 663. o. A férjes asszonynak tett házassági ígéret viszont önmagában jó erkölcsökbe ütközőnek minősült. Érdekes az az eset, amelyben ennek ellenére megítélte a nem vagyoni kártérítést a bíróság, amikor a jegyes visszalépésével kapcsolatban az egyébként férjzett „menyasszonynak” becsületét sértő kijelentéseket tett és a nő a levélben foglalt kijelentések miatt idegessé vált.

18 Glossza Grosschmid Béni Fejezetek kötetünk köréből című művéhez I. kötet, Grill K. Könyvk. Bp. 1932; 326. o.

19 1914. évi XIV. tc. a sajtóról (39.§)

lelkifájdalmat és szégyenérzetet is.”²⁰

A becsület védelméről szóló 1914. évi XLI. tc. kiterjesztette a sajtótörvény nem vagyoni kártérítésre vonatkozó rendelkezéseit a nem sajtó útján elkövetett becsületsértésre, rágalmazásra, hatóság előtti rágalmazásra, meghalt ember emlékének meggyalázására (kegyeleti jogra), hitelrontásra, valamint hamis vádra. Az ezek kapcsán felmerülő ítéletek a legértékesebbek a nem vagyoni kártérítés fejlődése szempontjából, mert ezeknél a személyiségi értékek önállóan is jogalapi tényezőkké váltak pusztán a jogsértés tényénél fogva. A szerzői jogoknál a folyamat éppen fordítva történt, a Kúria már az 1921-es szerzői jogi törvény előtt 5 évvel védeni rendelte ítéleteiben a „szerző személyiségi jogát”.²¹ A becsületsértés és rágalmazás esetkörében lényeges megállapítása volt a Kúriának, hogy kölcsönös sértegetés esetén nem állapítható meg a sértett részére erkölcsi kártérítés.²² Hitelrontás és hamis tanúzás kapcsán pedig kimondta, hogy nem vagyoni kártérítés megítélhető, mert a jogsértő cselekmény „a sértettet megszégyenítő és súlyos helyzet elé állította és hitelének veszélyeztetése vagy hitelképességének csökkentésére is alkalmas volt.” Egy másik esetben az alaptalan bűnvádi feljelentés miatt erkölcsi kártérítés iránt támasztott követelés elbírálásánál a Kúria azt vizsgálta, hogy valóban szenvedett-e a feljelentett nem vagyoni kártérítést. Ezt bizonyítja, hogy „a feljelentett a büntető ügyben szenvedett erkölcsi meghurcoltatása miatt nem tudott megfelelően elhelyezkedni abban a szakmában, amelyben azelőtt alkalmazva volt és hogy az abban élvezett javadalmazása és későbbi jövedelme között lényeges eltolódás mutatkozott.”²³

Annak ellenére tehát, hogy a század eleji bírói gyakorlatot megvizsgálva számos ellentmondásos, olykor téves ítéletet találunk, mégis elismerésre méltónak tartom bíróink gyakorlatát, melynek révén a nem vagyoni kártérítés mai napig fennálló alapjait kialakították. A hazai bíróságok azon óvatossága és törekvése, hogy a kivételesként kezelt nem vagyoni kártérítést rendes normává tegyék, sikeres volt. Mindenképp nagy érdeme továbbá század eleji gyakorlatunknak, hogy tisztában voltak a szabályozás korlátaival, mégis rávilágítottak a személyiségi jogok védelmének lényegére, történetesen hogy: „sem a törvénynek, sem a joggyakorlatnak a hiánya nem lehet akadálya annak, hogy kártérítési kötelezettség a nem vagyoni kár miatt megállapíttassék. Mert éppen az emberi életviszonyok változása jogérzeteket fakaszt, amelyekből a szokás által szentesített jogszabály alakul ki, amelyet a bírónak – az életviszonyok változásának s az azokra vonatkozóan kialakult jogérzetnek követelményeként – alkalmaznia kell.”²⁴

20 C.7910/1927, 8069/1927, 1327/1928, 925/1929 JHDt 1927-1930; 457. o.

21 A tényállás szerint Vaszary János (egyébként a múlt században igen elismert) festőművész az alperes község megrendelésére megfestette Vaszary Kolos hercegprímás arcképét. A személyiségi jogsértés azzal keletkezett, hogy a község az átvétel után a képen a hercegprímás fejét a művész beleegyezése nélkül mással átfestette. V.J. álláspontja szerint viszont ő, mint művész nem volt köteles tűrni, hogy „eme művészietlen változtatás folytán művésznevén csorba essen”. A Kúria ítéletének jelentősége, hogy bár a képet vissza lehetett festeni, mégis a megítélte a nem vagyoni kártérítést anélkül, hogy megkövetelte volna a művésztől annak bebizonyítását, hogy róla ténylegesen negatív kép alkult-e ki a jogsértés következtében. Kúria 1916. jún. 8. Rp. II.3880/1913.sz. ítélete, 154. eset, 258. o.; X. kötet 1917 Gottl féle MD Figyelemre méltó továbbá, hogy a bíróság ítéletének indokolásához az 1875. évi XXXVII. tc.-t hívta segítségül.

22 „A magasabb képesítéshez kötött köztisztviselői állást betöltő sértett (...) ismételtén, tárgyi szükség nélkül sértegette a rágalmazást elkövető kartársát, az ennek hivatali felsőbbségéhez intézett beadványaiban” (IX.510) 660. o. JHDt 1933-1936

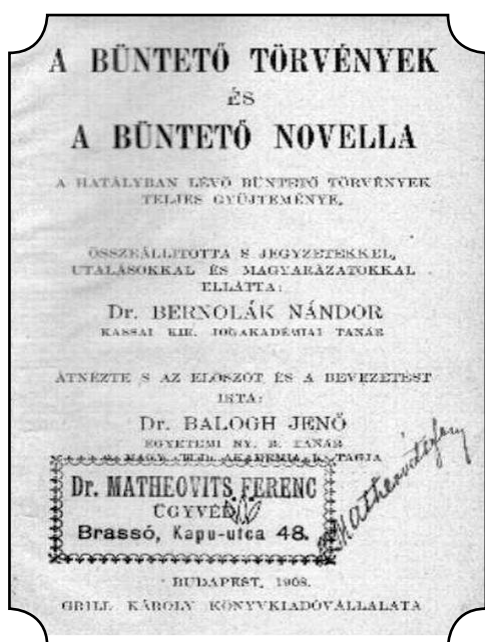
23 A kereskedőt valutacsempészéssel gyanúsították (C.VI. 1680/1934) 660-661. o. JHDt 1933-1936

24 Kúria 1915. május 28. 4811/1914 P.sz. VIII. p.t.

Balogh Jenő tevékenysége a büntető anyagi és büntetés-végrehajtási jog területén

Írta: Palguta Virág

Dolgozatom középpontjában az 1908:36. törvénycikk, avagy az első büntetőnovella áll, mely törvény megalkotása szorosan összefügg Balogh Jenő jogtudós tevékenységével. Nélküle nem jöhettek volna létre a különböző jogszabályok a lentebb ismertetett formában. A dolgozatomban ezért ismertettem azokat a folyamatokat, tudományos elképzeléseket, valamint külföldi hatásokat, amelyek befolyással bírtak a reformtörekvésekre, azokat a problémákat, amelyek a gyakorlatban a Csemegi-kódex alkalmazása során felmerültek és kijavításra szorultak, valamint azokat a megoldásokat, amelyek túlmutattak a büntetőjog keretein is. Mindezek bemutatásával engedtem bepillantást Balogh Jenő gondolkodásmódjába, mely azt gondolom, a mai napig példaértékű, legfőképpen a fiatalok bünelkövetők kezelésével kapcsolatban. A cikkben azonban azt a részt fogom idézni a munkámból, mely a novellát, illetve a hozzá kapcsolódó részletszabályokat ismerteti.

„Az 1908:36. törvénycikk rendelkezései

Angyal Pál Fiatalok és büntetőnovella című könyvében így dicséri a novellát: „hazánk újabb törvényei közül nincs egy sem, mely a nemzeti erő megmentése és fokozása szempontjából jelentősebb volna, mint az 1908. évi XXXVI. t.-c. azaz a büntetendő novella (Bn.), illetőleg ennek második fejezete, mely a gyermek- és fiatalok büntetésekre vonatkozó szabályokat tartalmazza”.¹ A törvény megalkotása hatalmas érdem, melybe sikeresen ültették át az eddig ismertetett reformelképzeléseket. Ezek az I. és II. fejezet rendelkezéseiben jelennek meg, melyeket a novella 1907. június 5-én országgyűlés elé terjesztett javaslatának indoklására támaszkodva fogok ismertetni, és röviden a jelentőségüket is bemutatom.²

I. fejezet

Az első fejezet a feltételes elítéléssel foglalkozik, amit az alkalmi bűnözőknek megfelelő büntetésnek szántak, mint erkölcsi büntetés. Az a gondolat húzódott mögötte, hogy nem kell minden büntetett materiális szankcióval sújtani, az állam enélkül is elérheti célját. Elképzelésük szerint a büntetés a „megtévedt elkövetőt” visszatartja az újabb bünelkövetéstől. A rendelkezés így szól:

¹ Angyal, 1911, 28. o.

² A harmadik fejezet a mellékbüntetésekről és az elkobzásról szól. A negyedik fejezet a Csemegi-kódex egyes büntetendő cselekményekre vonatkozó rendelkezéseit igyekszik kijavítani, de a módosítás nem terjed ki minden hiányossággal kapcsolatos kérdésre, csak a legsürgősebb problémákat igyekszik megoldani. Eszerint rendelkezik a leánykereskedésről, a kerítés büntetéről és vétségéről (38-42. §), a lopás értékhatáráról (43. §), büntetnének büntetéséről, (44. §), és a tulajdon elleni kihalásról (45. §).

§: „A bíróság az egy hónapot meg nem haladó tartamban kiszabott fogházbüntetés és a pénzbüntetés végrehajtását különös méltánylást érdemlő okból felfüggeszti, ha ettől az elítélt magaviseletére egyéniségének, életviszonyainak és az eset összes többi körülményeinek figyelembevételével kedvező hatást vár.”

Azonban nagyon szigorúan körülhatárolták a rendelkezés alkalmazási körét, minden olyan esetben kizárták a felfüggesztést, amely megkérdőjelezte az elkövető „alkalmiságát”, pl. aljas indok, korábbi jogerős ítélet, vagy olyan súlyos bűncselekmény esetén, ami börtön- vagy fegyházbüntetéssel járt volna egyébként. Az ítéletet három év próbaidőre függesztették fel.³

II. fejezet

- A 12 éven aluli gyermek, ha bűncselekményt követett el, nem kerülhetett fogházba vagy toloncházba, a bíróságnak azonban módja volt arra, hogy a megfelelő hatóságok előtt megfelelő intézkedéseket tegyen a gyermek megmentése végett. (Bn. 15. §) A Csemegi-kódex a 12 évnél fiatalabb gyermek belátási képességének teljes hiányát vélelmezte, de a továbbiakban semmiféle intézkedést nem tett lehetővé a gyermek megmentése érdekében. A rendelkezés ezt a hiányosságot kívánta pótolni.⁴
- A 12-18 éves fiatalokkal szemben a bíróság és a közigazgatási hatóságok felhatalmazást kaptak arra, hogy megfelelő osztályozást és egyéniesítést vigyenek keresztül. Az 1907. június 5-én Günther Antal igazságügy-miniszter által a képviselőház elé terjesztett javaslat indoklása így magyarázza a rendelkezést: „A bíró feladata tehát az eljárás megszüntetésével nem érhet véget, hanem a büntetett fiatalok megmentése érdekében meg kell tennie mindazt, ami a fiatalok egyéniségéhez és életviszonyaihoz képest ebben az irányban szükségesnek mutatkozik.”⁵ (16. §)
- A következő intézkedések büntetést pótló eszközökként alkalmazhatóak: szülői vagy iskolai fenytetés (első és legenyhébb büntetésként), bírói dorgálás, szigorúbb felügyelet mellett próbára szabatlábon hagyás, javító nevelés határozatlan időtartamban, mely a fiatalok munkájától és magatartásától függ, és csak a 21. életévéig terjedhet. Csak akkor helyezhető a fiatalok kellően berendezett fogházba vagy magánzárkába, amennyiben az előbb felsorolt eszközök nem mutatkoznak alkalmasnak. (17-18. §)
- A dorgálás erkölcsi jellegű büntetés, de nem új büntetési mód. A kisebb csínyek (pl. torkosságból elkövetett lopás) vagy az első ballépés szankcionálására szánták, enyhébb esetekre. A javaslat tárgyalásakor felmerült az is, hogy a dorgálást terjesszék ki a felnőttek eseteire is.⁶ Alkalmazásának köre nem széles, mert a legtöbb bíró elé került fiatalok esetében állandó fegyület vagy javító nevelés szükséges. (19-20. §)
- A próbára bocsátás alapgondolata az, hogy a fiatalok nem feltétlenül olyan bűnös, hogy

3 Mezey Barna (szerk.): Magyar Jogtörténet (Osiris kiadó, Budapest, 2007) 354. o.

4 Képviselőházi irományok, XIV. kötet, 566. szám (Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest, 1907) In.: http://www3.arcanum.hu/onapmuta/a110616.htm?v=onapmuta&a=pdfdata&id=KI-1906_14&pg=421&l=hun, Utolsó letöltés ideje: 2012.11.05., 453 – 454. o.

5 Képviselőházi irományok, 1906, 455. o.

6 Képviselőházi irományok, 1906, 458. o.

ellene mindenképpen megtorló büntetést kellene alkalmazni, de ha magára hagyják, azzal kiteszik a züllés veszélyének. Így a bíróság szabadlábbon hagyhatja a fiatalokat, de azzal a figyelmeztetéssel, hogy a próbaidő alatt viselkedjen tisztességesen, vagy járjon iskolába (ha iskolaköteles), vagy dolgozzon (ha munkaköteles). Emellett a fiatalokat felügyelet alá helyezik, hogy a magaviseletéről biztos adatokat kapjanak. Ha a fiatalok e feltételeknek nem tesznek eleget, akkor jöhet szóba a javítóintézet vagy a szabadságvesztés-büntetése. Balogh Jenő hozzáteszi, hogy fiatalok tekintetében azért van szó próbára bocsátásról és nem feltételes elítélésről, mert ez utóbbi mellett nem lenne lehetséges a fiatalok szigorú felügyelete, irányítása és támogatása. (21-23. §)

- A javító nevelést nem büntetésnek és nem megtorlásnak szánták, hanem a fiatalok munkára nevelésének, átalakításának eszközeként. Ezt tekintették a novella legfontosabb és leghatékonyabb részének.⁷ Ez a tétel lépett a rövidtartamú szabadságvesztés helyébe. A fiatalok átalakításának fokozatait a rendelkezés a következő módon határozta meg: megfigyelés és az egyéni kezelés módjának meghatározása, a munkában való kiképzés és ezzel kapcsolatban az átalakítás befejezése, kísérleti kihelyezés és végül a végleges szabadonbocsátás. (24-25. §)
- A fogház és az államfogház, mint büntetések megmaradtak, mivel elismerték, hogy vannak olyan esetek, amikor a fiatalok büntetéssel szemben is szabadságvesztés-büntetést kell alkalmazni. Ám már ezekre a büntetésekre sem megtorlásként, vagy az elrettentés céljával tekintettek, hanem alakító nevelést láttak benne, csak szigorúbb feltételekkel a fentebb felsorolt szankciókhoz képest. A fogház minimumát tudatosan szigorították legalább 15 napra. Az egy hónapon aluli fogházbüntetést rendszerint magánzárkában kellett végrehajtani. A bíróságnak az ítélet kiszabásánál figyelembe kellett venni a bűncselekmény súlyosságát, de alapul elsősorban azt nézték, hogy mennyi idő szükséges a fiatalok társadalmilag hasznossá alakításához. (26-27. §)⁸

A kor szakértői nem értették egyet azzal, hogy az államfogházat a novella a fiatalok tekintetében alkalmazni rendelte. Ez a büntetés nem volt összeegyeztethető a reformtörekvésekkel, egyrészt mert alkalmatlanul rövid volt alakító nevelés megvalósításához, másrészt nem specializálták az államfogház-büntetését, így ugyanazokat a szabályokat kellett alkalmazni a fiatalokra, mint a felnőtt bűnelkövetőkre. Így munkakényszer sem állt fenn az elítéltekkel szemben, valamint enyhe szigor jellemezte a büntetést: saját ruhát lehetett viselni, azt ehetek, amit szerettek volna, valamint minden nap fogadhattak látogatókat. A gyakorlat a kritikát igazolta: az első világháború kitöréséig csak elvétve ítélték fiatalokat ilyen büntetésre.⁹

- Az utólagos javító nevelés intézkedését angol mintára vették fel a novellába, melynek alapfelfogása szerint a fogházbüntetéssel észhez térített fiatalokat évekig tartó, határozatlan tartamú javító neveléssel kell visszatéríteni a helyes útra. (28. §) A magyar jogban sajátos intézménynek tekinthető, amelyről a bíróság vagy a fogházbüntetést megállapító ítéletében,

⁷ Képviselőházi irományok, 1906, 461–463. o.

⁸ Balogh, 1909, 259–260. o.

⁹ Lőrincz, 2012, 32–33. o.

vagy a fogházbüntetés letelte után a felügyelő hatóság javaslatára végzésben rendelkezett. A rendelkezés bevezetését azzal is indokolták, hogy a fogházbüntetés határozott tartama miatt nem mindig elegendő a fiatalok átalakításához, ezért további nevelés céljából legyen mód javítóintézetbe szállítására.¹⁰

- A kísérleti kihelyezés és a feltételes szabadlábra bocsátás felügyelettel történő megvalósításának lényege a lassú hozzászoktatás a szabad élethez, és ebben az utolsó szakaszban állandó és szigorú felügyelet megvalósítása, valamint a fiatalok munkához jutásának biztosítása. (29-30. §)¹¹

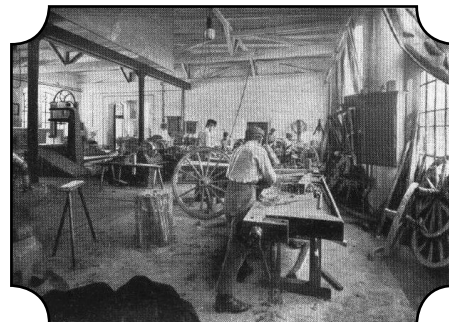
A javítóintézetek reformja

A novella érdekessége, hogy az átalakítás egy teljesen komplex folyamatot foglalt magába. Nem csupán az anyagi jog, hanem a büntetés-végrehajtási jog, valamint a büntetőjog területén kívül is (patronázs mozgalom) jelentős változtatások történtek. A végrehajtási jog reformjának keretein belül a javítóintézetek és a fiatalok fogházának rendszere is módosításra került.

A novella 24-25. §-ában meghatározott javító nevelést egy huzamosabb ideig tartó intézkedésnek szánták, melynek célja az erkölcsileg romlott vagy elzüllött fiatalok kényszerneveléssel történő átalakítása. Elrendelésének eseteit a novella 16., 17., 18. és 33. §-ai határozták meg. Határozatlan ideig, de minimum egy évig tartott.

A javító nevelés rendszerét és részletszabályait az 1909. évi 27 200. számú igazságügy-miniszteri rendelet határozta meg, mely 48. §-ában „Általános nevelési elvek” cím alatt a javító nevelés célját a következőképp határozta meg: „a növendékeket az intézeti rend, vallás-erkölcsi, iskolai és munkaoktatás és az egyéni nevelés minden célszerű eszközének felhasználásával hazafias, becsületes, rendszerető és munkás polgárokká nevelje”.¹²

A kitűzött cél megvalósításának eszközei a következők voltak: első körben az intézetbe került fiatalokkal az igazgató négy szemközt elbeszélgetett, ahol felmérte a növendék tulajdonságait és magatartását, valamint tájékoztatta őt az intézeti élet legfontosabb tudnivalóiról. Ezután kísérleti családba helyezték, ahol legalább hat hónapot kellett eltöltenie megfigyelés céljából.¹³ Aki testi- vagy szellemi fogyatékos volt, gyógypedagógiában részesítették, akinek pedig rendkívül rossz volt a magaviselete, azt elkülönítették a többi növendéktől. A többiek hat hónap elteltével be lettek osztva a rendes családok közé, ami elsősorban a foglalkozás alapján történt, de tekintettel voltak a fiatalok életkorára és előéletére is. A családok élén továbbra is a családfők álltak, tevékenységüket munkavezetők segítették. Az intézet napirendje szigorú maradt (nyolc óra alvás, négy óra evésre, játékokra és pihenésre, négy óra oktatás és nyolc óra munka). Az iskolai oktatás menetrendje azonos volt a rendes elemi iskolákéval, amelyet kiegészítettek beilleszkedést segítő intézkedésekkel (pl. közigazgatási és a közlekedést segítő földrajzi ismeretek). A tanév végén a növendékek kötelesek

¹⁰ Lőrincz, 2012, 32. o.

¹¹ Balogh, 1909, 252–263. o.

¹² Lőrincz, 2012, 19. o.

¹³ Változás az eddigi rendszerhez képest, hogy a családok kisebb létszámmal működtek, egy csoport maximum 20 főt tehetett ki.

voltak vizsgát tenni. Az intézeten belül többféle foglalkoztatási formát alakítottak ki, hogy mindenki a képességeinek megfelelően dolgozhasson.¹⁴ További új jutalmazási formák kerültek bevezetésre: „intézeti ügyekben kiküldetés az intézeten kívül” és „kiránduláson részvétel”, valamint az intézeten kívüli szabadság lehetősége. A testi büntetéseket megtiltották, a teljes elkülönítésre minimum 6 óráig, maximum 15 napig volt lehetőség.

A növendék magaviselete alapján fontolóra vették kísérleti kihelyezésének lehetőségét, azonban az új szabályozás további feltételeket támaszott ezügyben. A kihelyezéshez szükséges volt, hogy biztosítva legyen a megjavult fiatalok számára a lakhatás, valamint munkalehetőség, szükség esetén még anyagi segínyt is nyújtani kellett számára szakmai továbbképzés céljából. Az intézet igazgatósága, valamint a felügyelő hatóság kirendelt pártfogója figyelemmel kísérte a növendék intézet utáni életét, és amennyiben a kihelyezésétől számított két évig kifogástalan magatartást tanúsított, úgy azt sikeresnek könyvelték el. Ellenkező esetben visszaszállították az intézetbe. A 21. életév betöltése után az elbocsátás véglegessé vált, ám még ekkor is gondoskodni kellett az elhelyezésről.¹⁵

A fogházbüntetés rendszere

A novella 27. §-a rendelkezett a fiatalok fogházának felállításáról, amit mintegy utolsó lehetőségnek szántak a fiatalokkal szemben alkalmazandó intézkedések körében, külön kiemelve, hogy a 15. életévét be nem töltött bűnelkövetővel szemben csak a legsúlyosabb esetekben kerülhet rá sor. A rendszer legnagyobb újítása abban állt, hogy teljes mértékben lehetővé tette a fiatalok számára a szabadságvesztés-büntetés elkülönített letöltését. A novella a Borstal-rendszert követte abban a tekintetben, hogy a már idősebb, 18-21. életév közötti fiatalokat is a fiatalok fogházába kívánta rendelni. A rendelkezés végrehajtási rendelete, az 1909. évi 27 300. számú igazságügy-miniszteri rendelet meghatározta a fogházbüntetés végrehajtásának módját, mely alapján négy végrehajtási szakaszt lehetett elkülöníteni. Az első szakasz a befogadástól számított néhány napig tartott, melyet a beutalt teljes elkülönítésben töltött, hogy megismerhessék. A második szakaszban enyhítették az elzárást, így iskolába, sétára, templomba és közös étkezésre járhatott. A harmadik szakaszban az elkülönítés megszűnt, és csoportos munkáltatásban kellett részt vennie. Végül a fiatalok a szabadulása előtti 2-3 hetet ismét magánelzárásban töltötte el.¹⁶ A beutaltakat csoportosították előéletük és elkövetett bűncselekményeik alapján. Eszerint megkülönböztették az „A” csoportot (egyéni elbánás alá eső fiatalok csoportja), a „B” csoportot (büntetlen előéletű fiatalok csoportja), a „C” csoportot (visszaesők csoportja) és a „D” csoportot (szokásos büntetettek csoportja). A büntetési rendszer, hasonlóan a korábban bemutatott Reformatory- és Borstal-rendszerekhez, progresszív módon működött: a fiatalokat osztályozták magaviseletük szerint, ez alapján három különböző osztályba nyerhettek besorolást. Elsőként mindenki a legalsó, III. osztályba került, ahonnan a „B” és „C” csoportok beutaltjai juthattak előre a II. és az I. osztályba. Az „A” csoportot külön kezelték, mivel ide tartoztak a különböző elmebeteg, javíthatatlan illetve alkoholista büntetettek. Rájuk speciális szabályok vonatkoztak, pl. nem tartoztak az intézet jutalmakra vonatkozó rendszere alá sem.

14 Kivételesen esetben, igazságügyminiszteri engedéllyel intézeten kívüli munkavégzésre is sor kerülhetett.

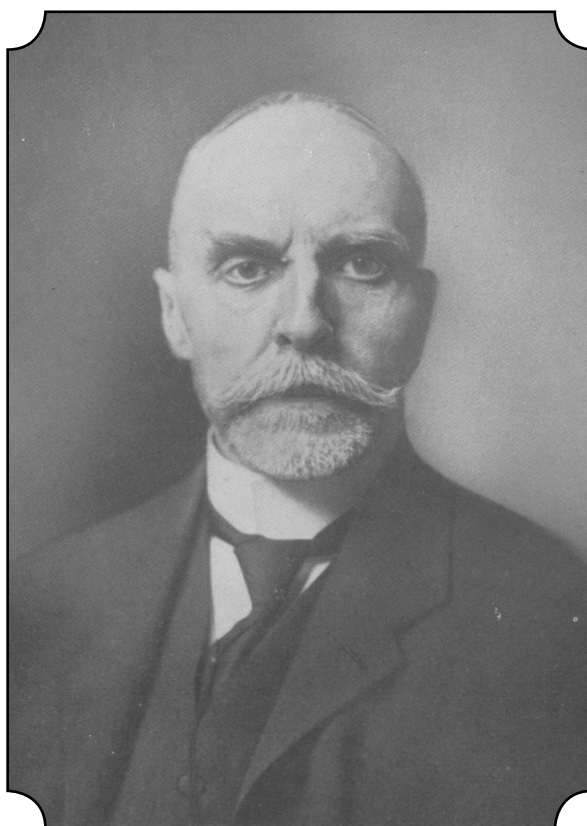
15 Finkey, 1933, 232–234. o.

16 Finkey, 1933, 235. o.

Az intézeti neveltek valláserkölcsei oktatásban, valamint iskolai oktatásban vettek részt, munkakötelesek voltak, ahol lehetőség szerint törekedni kellett arra is, hogy valamilyen mesterséget elsajátítsanak. A következő fegyelmi büntetéseket alkalmazták velük szemben: dorgálás, alsóbb osztályba helyezés, alsóbb végrehajtási szakaszba helyezés, kurtavas, sötétzárka. A testi fenyegetés nem tartozott a büntetések közé, de kivételesen, minimális mértékben alkalmazásra kerülhetett.

A nők fogházbüntetésüket elkülönítve töltötték le, azzal a különbséggel, hogy képességeiknek megfelelő szakmát igyekeztek biztosítani számukra. Rendszerük egyébként mindenben megegyezett a férfiakéval.

A fokozatos rendszer utolsó momentuma a feltételes szabadság volt, mely során különböző állami- és társadalmi szervezeteknek, szervezeteknek kellett támogatnia a fiatalkorút. A fogházbüntetés kétharmad részének kitöltése után adódott lehetőség kérelmezni a feltételes szabadulást, melyet szintén a beutalt magatartása, előremenetele, jutalmai alapján mérlegeltek, valamint, hogy mennyire biztosított az illető lakhatása és munkáltatása. Ez utóbbit kötelesek is voltak elősegíteni, mely érdekében a fogház vezetője nyilvántartást vezetett különböző munkáltatókról, továbbá az elhelyezés érdekében patronázs és más jótékony egyesületekhez, a felügyelő hatósághoz, illetve munkaközvetítőhöz fordulhatott.¹⁷

~~~~~
¹⁷ Lőrincz, 2012, 26–32. o.

Büntetések és büntetés-végrehajtás az Erdélyi Fejedelemségben

Írta: Szeredi Kristóf

A XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencián prezentált előadásom és egyben dolgozatom címe „Büntetések és büntetés-végrehajtás az Erdélyi Fejedelemségben”. Ennek megfelelően a dolgozat elsősorban a XVI–XVIII. század közötti időszakra koncentrálni nyújt átfogó képet az erdélyi területeken megtalálható büntetésekről és a büntetés-végrehajtás helyi jellegzetességeiről. Figyelemmel azonban az időbeli korlátozottságra, prezentációmban a dolgozatnak is hangsúlyosabb részét képező megszégyenítő és testi büntetések tárgyalására szorítkozva, e két kategóriával kapcsolatosan igyekeztem kiemelni néhány érdekességet. A továbbiakban ezek rövid összefoglalása következik erdélyi adatokkal és példákkal illusztrálva.

Mindenekelőtt hangsúlyozni kell, hogy a megszégyenítő és testi büntetések két, egymástól jól elkülöníthető büntetési kategóriát jelentenek, együtt tárgyalásukat azonban mégis indokolhatja, hogy közös jellemzőik is vannak. A testi büntetések elsősorban az embert, mint biológiai lényt veszik célba, fő rendeltetésük pedig az, hogy fizikai fájdalom kiváltásával sújtsák a bűnöst, illetve fenyegetessék a potenciális elkövetőket.

A testi büntetéseknek alapvetően két főbb típusáról beszélhetünk, ezek a megverés és a tagcsonkítás. A tagcsonkítás az Erdélyi Fejedelemség területén a vizsgált korszakban már nagyon visszaszorult, a tálíó elvét idéző, meghaladott büntetésként tartható számon. Alkalmazására azonban mind a jogforrásokban, mind a gyakorlatban találunk példát. Így az Approbaták a szülőt verő gyermeket fenyegeti kézlevágással,¹ Báthori István pedig Kolozsvárott egy székelő összeesküvés vezetői közül harmincnégynek orrát és fülét vágatta le.² A megverés ellenben a jobbágyság büntetéseként Erdélyben is széles körben megtalálható szankció, melyet különböző módokon és eszközökkel hajtottak végre. Erről később még lesz szó.

A már említett közös vonása a megszégyenítő és a testi büntetéseknek, hogy nyilvánosan végrehajtva – és általában ez volt a jellemző – a megverés maga is járhatott megszégyenüléssel, illetve az életre szóló sebek közszemlére tétele útján a tagcsonkítás is ugyanezt a hatást érte el. Sőt, a megszégyenítő büntetések között is vannak olyanok, amelyek – esetenként igen komoly – fizikai fájdalommal jártak. Itt említhetjük a megbélyegzést, de végrehajtástól függően a kalodába zárás is eredményezhetett olyan kényelmetlen testhelyzeteket, amelyek hosszú távon komoly fájdalommal jártak. Az elhatárolást tehát mindig az adott büntetés elsődleges céljára tekintettel tudjuk elvégezni.

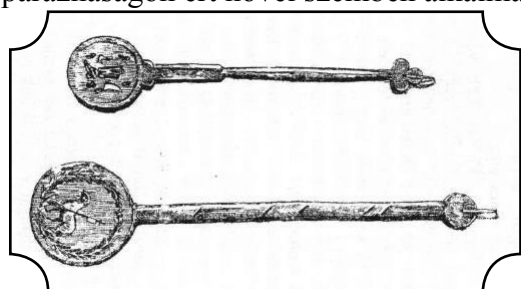
A megszégyenítő büntetések ugyanis az embert társadalmi lényként lehetetlenítik el kisebb–nagyobb mértékben, szélsőséges esetben az egyén „erkölcsi halálát” okozva ezzel az adott közösségen belül. Mivel ez a büntetés kapcsolódik legközvetlenebbül a közösségekhez, nagy a közösségi beágyazottsága, így a különböző jogszokások vizsgálata talán ezen a területen adhatja a legszínesebb képet az adott népi kultúráról. Ebből következően a megszégyenítő büntetéseknek létezik egy informális, csupán a

¹ Balás (1979) 205. o.

² Barna (2006) 18. o.

jogszokások szintjén megtalálható horizontja. Ezek az úgynevezett közvélemény-büntetések, melyek legfontosabb jellemzője, hogy nem történik meg a „vádlott” formális elítélése, mert nincs „bíróság”, nincs semmiféle eljárás. Felelősségre vonásának alapja az, hogy maga a közösség, amelyhez tartozik, vétkesnek tekinti és ezért sajátos szankciókat alkalmaz ellene.³ Ezeknek egy részét viszont a feudális jogrendszer is bevett büntetésként alkalmazta, így intézményesültek bizonyos általánosan ismert és elterjedt megszégyenítő büntetések, úgy mint a pellengér, kaloda, szégyenketrec, szégyenpad, stb. Ezeket már hatósági eljárás keretében szabták ki, végrehajtásuk alapja pedig a formális ítélet.

Rátérve a veréshez használt eszközök áttekintésére elsősorban a vesszőt, pálcát, az ostort és a korbácsot, valamint Erdélyben a lapátot kell kiemelnünk, nem feledkezve meg arról, hogy ez a felsorolás nem teljes. A vessző jellemzője hogy rugalmas, a pálca pedig inkább botszerű és nagyobb fájdalmat képes okozni. A vesszőzés száz területen azonban már korán háttérbe szorult, csak kivételesen, többször paráznaságon ért növel szemben alkalmazták.⁴ A korbács annyiban tér el az ostortól, hogy többágú és a

végén gyakran csomók is találhatók, melyek verés közben a bőr felületét szakítják fel. A lapát pedig büntetésre szolgáló, díszesen kifaragott hosszú nyelű fa eszköz, leginkább kerek kanálhoz hasonlítható, mely foglalkozáshoz is kötődik: céhekben a legényeket lapáttal avatták és minden bizonnyal büntették is.⁵

A különböző eszközök használatának jelentősége többek között, hogy egymáshoz viszonyítva fokozati különbségeket jelentettek, férfiak és nők büntetése között is eltéréseket találunk, továbbá alkalmazásukat néprajzi jellegzetességek is meghatározhatják. A fokozati különbségekre Rákóczi 1704-es hadi szabályozása lehet jó példa, elrendeli ugyanis a káromkodó, zsaroló katonák megvesszőzését, második esetben már pálcázást említ, harmadszor pedig megkövezést szab a bűnösre.⁶ A korbács elsősorban nők büntetéseként fordult elő: Gyergyószárhegyen malachús és pálinka lopásért korbácsoltak meg egy szolgálólányt, a nagysolymosi Koszti Mária pedig botránkoztató életéért kapott 12 korbácsütést.⁷ De az 1795-ös büntetőkódex-tervezet is írja, hogy férfiakat bottal, nőket korbáccsal kell ütlegetni a maradandó egészségkárosodást lehetőleg elkerülve.⁸ Végül a néprajzi jellegzetességek kapcsán kell kiemelnünk, hogy a lapát nagyobb számban csak Erdélyben fordul elő, mint megveréshez használt eszköz. Udvarhelyszék constitúciói a száraz időszakban különösen is tűzveszélyes dohányzást tiltotta nagyon szigorúan, a tilalmat megszegőket pedig lapáttal büntette.⁹ Kraszna megyében az elszaporodott verebek miatt rendelték el verébgűjtést, ha valaki ezt elmulasztotta, hasonló büntetést kapott.¹⁰ Rozsnyóban (Barcarozsnyó) a tiltott favágást, Szamosújváron a szerencsejátékokat büntették lapáttal, és a példák sora még folytatható lenne.¹¹

3 Paládi-Kovács (2001) 731. o.

4 P. Szabó (2005) 154. o.

5 Vajna (1907) 83–84. o.

6 Balás (1979) 179. o.

7 Domokos (2009) 345. o.

8 Hajdu (1971) 398. o.

9 Kolosváry – Óvári (1885) 134. o.

10 Kolosváry – Óvári (1885) 369. o.

11 Vajna (1907) 81. o.

A végrehajtáshoz használt fontos kellék még a deres, mely arra szolgált, hogy kapcsok és szíjak segítségével fogja le az elítélt kezét, lábát és nyakát, hogy verés közben ne mozoghasson. Erre utal a „deresen arczul fekvé eljárja a lapoczkás tánczot” mondás is. Bár a deres volt az elsődleges eszköz, melyet kifejezetten erre a célra használtak, ez nem jelentett kizárólagosságot: esetenként a megverésre ítélt bűnöst kalodához vagy pellengérhez is rögzíthették. A deres tehát a földesúri elnyomás jelképe, de a falusi bírák is igénybe vették. A népi nyelvben a „komor mint akit a deresre húztak” szólás utal erre a büntetés-végrehajtási szokásra. Tolnai Vilmos szerint a deres szó a lóról való tréfás átvitelként alakulhatott ki. Egészen a XVIII. századig gyakorlatban volt az a szokás, hogy aki káromkodott, azt fából készült lóra vagy számárra ültették néhány óráig, majd meg is csapták rajta. A „megültették vele a derest” szólás pedig már közvetlenül átvezeti a deres kifejezést a lóról a padra, megvilágítva ezzel a népi szóhasználat indokait. Ráadásul a deres szó a hazai német nyelvbe is átment, egy ítélet ugyanis ekként fogalmaz: „in dem Deress mit 20 Lapatten belegen werden sollen”.¹²

Áttérve a közvélemény-büntetések és más kapcsolódó jogszokások tárgyalására, először ezek természetét kell megismernünk. Az azonos társadalmi helyzetben lévők közösségen belül igyekeztek egymáshoz igazodni. Ez egyrészt azt jelentette, hogy próbálták a másik státusszimbólumait ellesni, követni, másrészt pedig azt, hogy egymás erkölceit is állandó ellenőrzés alatt tartották. Egymásra utaltságuk azt is jelentette, hogy erősen érezhető volt: a bűn nem csupán az egyénre tartozik, hanem az egész közösség egységét kikezdi. A deviancia visszaszorítása tehát a közösség fennmaradása, identitásának védelme miatt is szükséges. Az ellenőrzés a társadalmi folyamatokba épülve történt: normaszegés esetén a vétke környezetében élők ezt éreztették vele, így a magánvéleményből egyesek véleménye, végül pedig közvélemény lett.¹³

Az ellenőrzés eszközei fokozatokba rendeződtek: a megszólástól kezdve a konkrét tetteken keresztül egészen a hatósági szankciókig. A megszólás – a pletykával ellentétben – nem egy konkrét esetre reagál, hanem a közösség értékítélete, általános megállapításokat közöl a szóban forgó személyről. Ez történhetett nyilvánosan is. Kalotaszegen a szapulás második napján bárkit szabad volt szidni, kibeszélni, megszólalni, ezért senki nem panaszkodhatott, mert a tettest „védte a nap szentsége”. A szapulás kifejezés tehát innen nyerte el mai jelentését, hiszen eredetileg a frissen font kender hamulúgba áztatását, fehérítését jelentette, mely több napig is eltartott. Az eseménnyel szorosan összefüggő szokás a szapulás szónak azonban idővel a megszólás, szidalmazás jelentést kölcsönözte. A külső megváltoztatása eggyel továbbmegy, a megszégyenítésnek itt már látható jelei is vannak. Így szégyenbe esésük miatt haj- és szakáll-lenyírással büntették a tettenért lisztoltvajokat, a házasságon kívül teherbeesett lány pedig hasonló okokból nem viselhetett koszorút az esküvőjén. A lányok már nem, az asszonyok még nem fogadták be maguk közé, templomban is csak külön helyen foglalhatott helyet. Erdély egyes részein ismeretes volt még a

¹² Tolnai (1913) 241. o.

¹³ Tárkány Szűcs (1980) 377. o.

kikolompolás vagy macskazene is. Ez úgy történt, hogy egy főleg fiatalokból álló csoport a házastársát otthagyo, de később az életközösséget visszaállító nőt a házasságkötést utánzó szertartások között nagy csörömpölés, macskazene kíséretével kigúnyolta, megszégyenítette. A közösségeken belül ezzel kívánták a családok egységét elősegíteni és a hasonló eseteket megelőzni.¹⁴

Ugyan nem büntetések, de a témához szorosan kapcsolódó jogszokások a sajátos vitarendezési módok, illetve tudakozódó rítusok. Ha a felek között nem volt megegyezés, azt gyakran önbíráskodással, kocsmai verekedéssel döntötték el. Bírósághoz nem szívesen fordultak, hiszen úgy tartották, hogy „a törvény orra viaszból van”, tehát könnyen alakítható, így a pert úgylis az nyeri meg, akinek megvannak hozzá a megfelelő eszközei, illetve kapcsolatai.¹⁵ Ehelyett Siklódon például határvitáról úgy döntöttek, hogy birkózás közben, ahova az egyik fél kiszorította a másikat, ott helyezték el a határkövet. Székelyföldön sajátos formában a tóbíró döntött a közös víz használata körében keletkezett polgárjogi jogvitákról, az esztenabíró feladata pedig a közös nyáj vitás ügyeinek intézése, a rendre való felügyelet volt. A helyi igazságszolgáltatásnak állandósult, intézményesül fóruma volt még a faluszéke is, mely a „vének tanácsaként” sokszor az úriszék ítélete ellenére ismét felelősségre vonta a már elítélt személyt.¹⁶ A kettős elbírálás tilalmának elve tehát nem érvényesült, a helyi közösségek a hatóságok mellett maguk is ítéletet kívántak mondani saját tagjaik bünei felett.

Tudakozódó rítus alkalmazására akkor került sor, ha a sértett terhére elkövetett bűncselekmény – például lopás – elkövetője ismeretlen volt. Az eset felderítése vasárnap reggel vagy istentisztelet idején a károsult ház konyháján vagy udvarán elhelyezett vödör víz segítségével történt. Az úgynevezett cseberbe nézéshez speciális kellékekre (kereszt, szenteltvíz, tömjén, tojás, gyűrű) volt szükség és a szertartást 8–14 éves lányok végezték. A vödör víz köré ültek, letakarták őket lepelletel, majd a szertartást vezető asszony egy gyertyával járt körbe, melyet a lányok feje felett tartott, akik eközben a vödör vízből olvasták ki a történeteket és az elkövető kilétét. Keszeg Vilmos néprajzkutató még 1990-ben is élő szokásként hivatkozik erre a rítusra.¹⁷

Végül témánk kapcsán még az eklézsiakövetésről is szót kell ejtenünk, hiszen olyan református egyházi gyökerekkel rendelkező, vezeklés jellegű büntetésről van szó, mely elsősorban Erdély protestáns területein terjedt el. A fő végrehajtó azonban itt is maga a közösség, az egyházi szigor enyhülésével is még sokáig élő gyakorlatként maradt fenn ez a szankció. Főleg paráznák és házasságtörők büntetése, de az Approbaták rendelkezései alapján tolvajokra, latrokra is kiszabták.¹⁸ Alkalmazása annyira elterjedt, hogy az 1640-es országgyűlésen előterjesztett egyházügyi kívánalmakban az előterjesztők azt kérik, hogy „minden kicsiny dologért, vádlásért” ne büntessenek egyből kiközösítéssel.¹⁹

A végrehajtás ugyanis úgy történt, hogy a bűnöst először kiközösítették és eltiltották az úrvacsorától. Ezt követően vezekelnie kellett, ami abból állt, hogy az istentiszteleten néhány hétig fekete széken vagy szégyenpadon, fekete posztóval letakarva kellett részt vennie. Miután ez letelt, a lelkész felszólította, hogy fedje fel magát, majd kérdéseket intézett hozzá, hogy megbánta-e bűnét és ígéri-e hogy többé nem

14 Tárkány Szücs (1980) 378–379. o.

15 Tárkány Szücs (1980) 374. o.

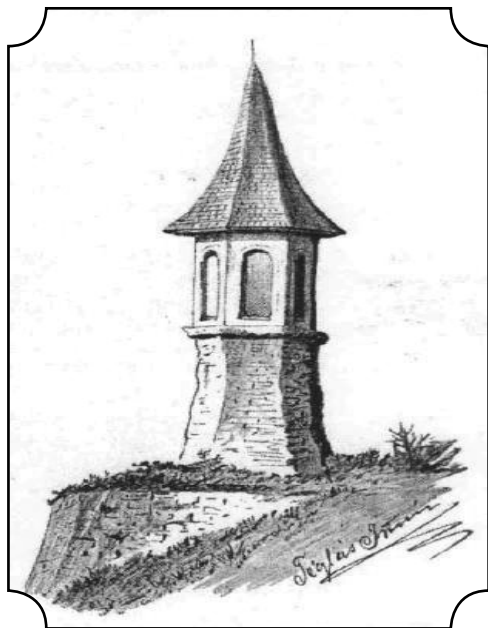
16 Tárkány Szücs (1980) 381–384. o.

17 Keszeg (1992) 70–80. o.

18 Vajna (1907) 148. o.

19 Szádeczky (1897) 147. o.

fog vétkezni. Ha a kitagadott biztosította erről a gyülekezetet, visszafogadták őt az egyházközségbe.²⁰ Az eklézsiakövetés tehát egyrészt komoly megszegéssel járt, másrészt a vétkeseknek polgárjogi következményekkel is szembe kellett nézniük, hiszen a büntetés sok helyen a közfunkciók elvesztését is maga után vonta.

Az eklézsiakövetés idővel a nyilvánosság elől visszahúzódott a zárt falak mögé, végrehajtása tanúk jelenlétében történt, melyről gondos jegyzőkönyvet is vezettek. Az egyházi szigor enyhülése azonban nem jelentette a szankció háttérbe szorulását. Barabás László szavaival „a lent szigorúbb mint a fent”, bár az egyházi fegyelem már nem kívánja meg a szabályok szigorú betartását, a közösség mégis hagyományosan büntet. Itt utalnék vissza arra, hogy a teherbe esett lány esküvőjén nem viselhette a tisztaságát jelképező koszorút, mivel a szülei nem engedték neki. Sőt, hiába tett II. József az eklézsiakövetés formális eltörlésére kísérletet, Siklódon még a XX. századból is ismert olyan eset, hogy a törvénytelen házasságban élő Szilveszter Gergely saját elhatározásból nem járult úrvacsorához. Nem azért tette ezt, mert egyházi szabályok írták elő neki, sőt, napjainkra

már a közösségi kontroll sem érvényesül a korábbihoz hasonló szigorral. Egyszerűen nem illett a törvénytelen házásoknak úrvacsorához járulniuk, és ehhez, mint benső iránymutatáshoz vagy erkölcsi mércéhez néhányan mind a mai napig tartják magukat.²¹

Összefoglalva tehát elmondható, hogy az Erdélyi Fejedelemség büntetési rendszerével, illetve büntetés-végrehajtási szokásaival több okból is érdemes részletesebben foglalkozni. Egyrészt olyan eltéréseket, helyi jellegzetességeket is találunk Erdélyben, melyekre más magyar területeken nincsenek példák, így vizsgálatuk érdekes adalékokkal szolgálhatnak a hazai büntetés-végrehajtás történetéhez. Másrészt a büntető jellegű jogszokások elemzése az erdélyi kultúra alaposabb megismerésének is egy lehetséges eszköze, hiszen a megszegő és testi büntetések közösségi meghatározottsága igen erősnek mondható, ezért kutatásuk a többnemzetiségű Erdély kulturális feltérképezésére is alkalmas lehet. Végül pedig azokra a dolgozatban is megtalálható népi nyelvi, nyelvtörténeti összefüggésekre utalnék, melyek felderítésére szintén a büntetési szokások kutatása során kerülhetett sor.

²⁰ Vajna (1907) 146.o.

²¹ Barabás (1994) 180–197. o.

OPPONENSI VÉLEMÉNY

Az Állam- és Jogtudományi Szekció Jogtörténet II. (Alkotmánytörténet, Diplomáciatörténet)

tagozatához tartozó

Szentgyörgyvári Tamás

(Széchenyi István Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar):

„Az Őrség és a Batthyányak küzdelme: legendateremtés kontra jogtörténet”

című OTDK dolgozatról

Hallgatói bíráló

Bocsi Bernadett

Tisztelt Bíráló Bizottság, Kedves Versenyző, Tisztelt Hallgatóság!

A dolgozat számomra már a cím alapján is igen érdekesnek tűnt, hiszen a szerző nem épp egy közismert témát választott. Mivel a vizsgált kérdéskör nem része az egyetemi tananyagnak, így minden bizonnyal egészen az alapoktól a kutatási munkára kellett építkeznie a szerzőnek; emellett pedig megkísérli teljes egészében körbejárni és bemutatni az Őrség jogállását és annak változását a X-től a XIX. századig terjedő időszakban. Ez egy meglepően nagy vállalkozás, hogy ekkora időintervallumot ölel fel; mivel szükségszerűen magában hordozza a témától való elkalandozás és a részletekben való elmerülés veszélyét. Kétség kívül az egyik legnehezebb feladat behatárolni, hogy mi az, ami még, mint releváns információ beletartozzon a dolgozatba, és mi az, ami már ne kerüljön bele. Sajnos ezt a szelektálást a szerzőnek sem sikerült teljes mértékben megvalósítania.

A mű olvasása és tanulmányozása közben többször is éreztem, hogy a törzsanyaghoz szorosan nem kapcsolódó részeket a kelleténél részletesebben taglal (pl: 1.1 A korai határvédelem című fejezetben az Őrség településneveinek vizsgálata) Úgy gondolom, hogy ha ezt a szerző mindenképpen szükségesnek tartja közölni az olvasóval, akkor annak a legmegfelelőbb módja a lábjegyzetelés. Hiszen annak épp ez a legfőbb funkciója: hogy részletkérdéseket, valamint többletinformációkat oszthat meg az olvasóval a szerző karakterkorlát és a törzstémától való eltávolodás veszélye nélkül és elkerülvén a bekezdések közti logikai kapcsolat hiányát.

Továbbá a téma kifejtése során számos esetben – szerintem olykor már túlzott mértékben is – egy az egyben más szerzők gondolatait írta le. Így sajnos a tartalmi és a szószerinti idézetek számomra sokszor nem voltak egyértelműen elkülöníthetők a dolgozatban. Illetőleg úgy éreztem, hogy így a szerző önálló nézeteinek ismertetésére sem került kellőképpen sor. Hasonló a helyzet a 28. oldalon található mondattal, idézem: „A kamarai akciók mögött, mint arra már az előzőekben utaltunk, Kollonics és közvetlen környezete áll.” Ebből az idézetből, és az abban használt többes számú „utaltunk” szóból kitűnik, hogy a hivatkozott műben már utaltak valamire, de az nem feltételezi azt, hogy ő saját munkájában is kitért már

arra a részletre. Emiatt az olvasóban jogosan merülhet fel a kérdés, hogy vajon a szerző csak különböző jogtudósok nézeteit ismerteti és összegzi-e? Ugyanis bekezdésenként rendre ilyeneket lehetett olvasni: „Herényi István szerint...”, „Kristó Gyula szerint...”, „Ezzel szemben Zsoldos Attila [...] munkájában azt fejt ki, hogy:...”.

Mindezek mellett még szembetűnő volt számomra a következő mondat is, hogy idézem: „A következő kérdés, amit Zsoldos Attila körüljár.”. Úgy gondolom, hogy ha az illető gondolatmentéhez passzol is a forrásanyag szerkezeti felépítése, akkor sem szabad egy az egyben átvenni annak szerkezetét, és ennyire támaszkodni a forrásanyagra, hanem más megfogalmazással vagy gondolati láncsal is tovább lehetett volna azt fűzni.

Azonban kifejezetten tetszett, hogy a 3. fejezetben tárgyalt eljárásjogi részek, mint például az úriszéki bíraskodás taglalása, kellően részletesek, érdekesek és világosak voltak. Olyannyira, hogy ha nem jogász, vagy joghallgató olvasná, szerintem akkor sem okozna számára semmiféle nehézséget a megértése.

Pozitívan értékelendő továbbá, hogy a szerző igyekezett felhasználni a lehető legszélesebb körűen az elérhető hazai levéltári, jogtörténeti, valamint hely- és hadtörténeti szakirodalmat is.

A formai és szerkezeti követelményeket vizsgálva azonban úgy vélem, hogy a szerzőnek nem sikerült ugyanazt a kellő figyelmet ezekre fordítani, amint azt a forrásanyag felhasználásakor tette. Többek között ilyen például a bevezetésben beígért 2 fő részre tagoltság, amely helyett a tartalomjegyzékben 3 nagy fejezet található. Ezért sajnós a címbeli téma kevésbé vált hangsúlyossá a mű egészét tekintve.

Ugyancsak szerkezeti hibaként tudom említeni – akár figyelmetlenség okozta, akár nem – az 1.2-es fejezet törlése vagy beolvasztása miatt keletkezett hiányt: ugyanis az 1.1-es alfejezet után egyből az 1.3-as következik. Véleményem szerint egy OTDK-dolgozatnak elvárása, hogy ilyen formai hibák semmi esetre se maradjanak benne.

Ha már a formai hibáknál tartunk, akkor nem mehetünk el szó nélkül a helyesírási illetve gépelési hibák mellett sem, amelyekre több figyelmet is lehetett volna fordítani, akár csak a mondatok közötti átkötésekre is, mivel néha már olyan érzésem volt, hogy ahelyett hogy egy összefüggő, inkább egy jegyzetszerű szöveget olvasok.

Végezetül pedig megjegyezném még, hogy a dolgozatot ugyanúgy, ahogy az imént megtartott előadást csak színesítették és gazdagították volna korabeli térképek, valamint képek, akár a mellékletben, akár a törzsszövegben elhelyezve.

OPPONENSI VÉLEMÉNY

Az Állam- és Jogtudományi Szekció Jegtörténet II. (Alkotmánytörténet, Diplomáciatörténet)

tagozatához tartozó

Kiss Gábor

(Pécsi Hittudományi Főiskola):

„A pápai küldöttbíráskodás az Árpád-kori Magyarországon”

című OTDK dolgozatról

Hallgatói bíráló

Kajcsos Kinga

Tisztelt Bírálóbizottság, Kedves Szerző, Kedves Hallgatóság!

Eredeti ötletnek tartom, hogy a prezentáció gyakorlati szempontból közelít a témához, de én most elsősorban a benyújtott pályamunkát fogom értékelni.

Elsőként mindenképp szeretnék gratulálni a szerző témaválasztásához, mely az egyetemi tananyag korlátait átlépi és kevésbé kutatott területét vizsgálja a jognak, egész pontosan a kánonjogtörténetnek!

A pályamunka szerkezeti felépítését végignézve nem tudtam eldönteni, mi volt a szerző célja a Bevezetés előtti „Summarium” című bekezdéssel, ami lényegében egy folyószövegbe szedett második tartalomjegyzék. Bár annyi mindenképp kiderül, hogy van vagy volt egy 4.2. alfejezet is „Pillanatfelvételek a kutatás jelenlegi állásáról” címmel, ami a pályamunkából teljesen hiányzik. Tekintve, hogy a magyar jogtörténetírás egyik nagy fehér foltja a középkori egyházi bíráskodás intézménytörténete, ezért a kutatás jelenlegi állásának bemutatása a dolgozat komplexitását eredményezhette volna. Ugyanígy hiányzik az 1.1. alfejezet is. Ezen kívül sokkal célszerűbb lett volna az utolsó „Oklevelek” című alfejezetet – mely 4 darab oklevél illusztrációját tartalmazza – Mellékletként a dolgozathoz csatolni, mivel az említett alfejezet konklúzió utáni szerepeltetése megtévesztő. Az 53 tételes irodalomjegyzékből csak 20 volt a dolgozat közben lábjegyzetben lehvatozva. Ezzel ellentétben az internetes hivatkozások és egyes további írott források nem kerültek bele az összesített irodalomjegyzékbe. A szakirodalom mennyisége a dolgozat meglepően rövid terjedelméhez képest az egyéni gondolatok és a szerzőtől származó alkotó jellegű megállapítások hiányára enged következtetni. Ha pedig a lábjegyzeteknél nem is – legalább az irodalomjegyzékben általában ki szokták írni a hivatkozott művek szerzőinek teljes nevét.

Véleményem szerint a dolgozat címe és tartalma egymáshoz viszonyítva nem mutat konzekvenciát. A szerző által megjelölt Árpád-kori Magyarország a témát mind térben, mind időben karakteresen behatárolja. Bár egy tudományos műnél elengedhetetlen a téma jogtörténeti hátterének bemutatása és a nemzetközi kitekintés, de a szerző erre túl nagy hangsúlyt fektetett, ha azt nézzük, hogy az elve 29

oldalas dolgozat csak a 14-től a 24. oldalig foglalkozik a címben említett témával.

A szerkezeti elemzésnél szükségesnek tartom továbbá megjegyezni, hogy a lábjegyzetek terjedősége nem tükrözi azok minőségét. Több esetben pont a terjedelem miatt átláthatatlanok, zavarosak, a 44. számú lábjegyzetben egy mondat félben maradt. Ezen kívül voltak kereszthivatkozási problémák, amit a 73. számú lábjegyzet kitűnően bemutat. A 74. számú lábjegyzet pedig egy, a szerző által korábban használt forrás egyik hivatkozásának szó szerinti átvétele. A 41. és a 75. lábjegyzetben megfogalmazott saját következtetéseknek pedig mindenképp a törzsszövegben kellett volna helyet foglalniuk. Elismerést érdemel a szerző, amiért próbálta kihasználni a lábjegyzetelés adta lehetőségeket, de sajnos a mennyiség a minőség rovására ment.

A dolgozat felépítése alapvetően követhető, a nyelvezet közérthető. Azonban a dolgozat írójának egyes mondatai túlságosan pongyolák, míg mások egy latin-magyar szótár nélkül érthetetlenek. A rengeteg latin kifejezés kétséget kizáróan a szerző jogi szaknyelvi tudását igazolja, noha egyes szavak helytelenül vannak leírva. Gondolok itt többek közt a kontroverzia szó kontorverziaként, illetve a kurziválás kifejezés kurzivitásként való szerepeltetésére, ezen kívül meglepő lenne, ha egy, az Állam- és Jogtudományi Szekcióban induló szerző a deliktum szót tudatosan helyettesítette volna a dilektum kifejezéssel a dolgozat egészében. A dolgozat további kritikus pontját képezi a meglepően sok helyesírási-, egyeztetési- és vesszőhiba. Példaként a hol? kérdésre válaszoló rendszeres -ba, -be ragokat, a kis betűvel írt tulajdonneveket és az állítmányok alanyhoz való egyeztetésének hiányát említeném. Az előzőekben megfogalmazottak alátámasztására javasolnám a dolgozat 17. oldalának első bekezdésében található mondatok megvizsgálását. Emellett zavaró volt egy bekezdésen belül látni néhol egyben, néhol különírtan a küldöttbíráskodás szót, ami a dolgozat témáját tekintve elég kardinális fogalom.

A pályamű 6. oldalán van egy megtévesztő ténymegállapítás. A szerző megfogalmazásában az áll, hogy az egyházmegyei bíróság élén a püspök által kinevezett officiális állt. A dolgozatban mindenképp szükséges lett volna elhatárolni az officiális és vikáriuszi bíróságok működését, hiszen több szerző is hangsúlyozza, hogy Magyarország az itáliai mintához hasonlít azon gyakorlatot tekintve, hogy a vikáriusz generálisz bíráskodik a püspök nevében, nem pedig a külön e célra kinevezett officiális.

A szerző részletes szakirodalmi tájékozottsággal rendelkezik, logikusan fejt ki gondolatait, tartalmát tekintve a dolgozat mindenképpen egy kiváló és lelkiismeretes kutatómunka eredménye, látszik a szerző személyes elköteleződése a téma iránt. Ugyanakkor sajnálom, hogy a dolgozat minősége nem tükrözte a kutatásba fektetett idő hosszát és precízsgét.

Kérdésként merül fel az olvasóban, hogy a dilektum szó létező szakkifejezés-e a szerző témájában, hogy a le nem hivatkozott 32 forrás vajon nem csak az irodalomjegyzék kiibővítését szolgálta-e illetve hogy miért maradt ki a 4.2. alfejezet a dolgozat egészéből?

Köszönöm szépen a figyelmet!

OPPONENSI VÉLEMÉNY

Az Állam- és Jogtudományi Szekció Jogtörténet I. tagozatához tartozó

László Balázs

(Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar):

„A hűtlenség miatti vagyonszerzés az Árpád-kori ius regium körében”

című OTDK dolgozatról

Hallgatói bíráló

Nemes András

Tisztelt Bírálóbizottság, tisztelt Szerző kedves hallgatóság!

Nemes András vagyok, az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi kar hallgatója.

A hűtlenség miatti vagyonszerzés az Árpád-kori ius regium körében című dolgozatot olvasva érzékelhető, hogy alkotója sok időt fordított rá, és hogy szerteágazó ismeretekkel bír a választott területen.

Egyes aspektusait vizsgálva a következőket állapítottam meg:

A témaválasztással kapcsolatban elmondható, hogy valóban érdekes, a korszak szempontjából releváns kérdést dolgoz fel, amit ugyan érint az egyetemi tananyag, azonban esetünkben azt messze meghaladó, igen bőséges, és alapos elemzéssel találkozunk.

Bár a felhasznált szakirodalom alapvetően igen átfogó, kicsit aránytalanná teszi, hogy csak egyetlen szerzőtől Béli Gábortól használ föl egynél több művet, ráadásul csak tőle idéz érdemben periodikumnak minősülő forrást. Ez azért is sajnálatos, mert mind a jogtörténettel, mind a levéltári iratokkal több folyóirat foglalkozik (mint például a Levéltári szemle), amik szintén hasznos információkat tartalmazhatnak a témában. Sokat emelne a dolgozat értékén, ha a szerző feldolgozta volna a kapcsolódó külföldi forrásokat, így például az adott intézmény megjelenését környező országokban, illetve rokon jogrendszerekben (például a német jogterületen).

A rengeteg latin forrás felhasználásával kapcsolatban a dolgozat alkotója igen magas színvonalú munkát végzett. A saját fordítás értelemzavaró hibákat, félrefordításokat alapvetően nem tartalmaz. Mindössze néhány, formai jellegű hibára hívnám föl a figyelmet. A szerző az általános gyakorlattól eltérően kihagyta a kritikai jeleket a forrásszövegekből, ráadásul maga belejavított az amúgy idézőjelben közölt szövegekbe, néhol még a mondat tagolását is megváltoztatva.

A téma kifejtéséről először is megállapítható, hogy a szerző igen alaposan igyekezett körbejárni a vagyonszerzést, és a ius regiumot. Azonban a dolgozatban több helyen a fent említettekhez nem, vagy csak nagyon távolról kapcsolódó információkat jelenít meg. Itt térnék ki a szerkesztés, és az összegyűjtött

anyag feldolgozásának a problematikájára is. Egyfelől aránytalan a dolgozat tagolása. Néhol tíz oldalas tagolatlan szövegrészek találhatók a műben, ami igen megnehezíti annak a dolgát, aki ki akar igazodni benne. Nem feltétlenül adekvát az egyes címek, alcímek terjedelme sem. Ugyanannyi oldalon tárgyalja a szerző az ismertebb hűtlenségi ügyeket, mint az egyéb eseteket, ami két igen ellentmondásos szövegrészt eredményez. Az előbbiben rengeteg feleslegesnek tűnő részletet oszt meg velünk, mintha nem állt volna elég forrás a rendelkezésére, míg a következő alcím roppantul zsúfolt, rengeteg esetet ír le, gyors egymásutánban, néhol már-már követhetetlenül. És itt értünk el - ugyanis ennél a szövegrésznél látszik leginkább - a dolgozat talán legnagyobb hibájához: miszerint a rengeteg lefordított forrást nem tudta érdemben feldolgozni. Igazándiból nem történik más, mint felsorakoztatja a fellelt szövegrészeket, de nem gondolja tovább ezeket, és az elért eredmények is belevesznek a rengeteg ismertetett eset tengerébe, ahelyett hogy elvégezné ezek módszeres summázását. Nem könnyíti meg a helyzetet a források csoportosítása sem. Mivel a mű külön tárgyalja a dekrétumokat, a jelentős, és a kisebb ügyeket, az egyes megállapítások, jelenségek több helyen is feltűnnek, ami nehezen emészthetővé teszi a mondanivalót.

A dolgozat stílusa ennek ellenére minden tekintetben jó. Bár itt jegyezném meg, hogy nehéz követni a gondolatmenetet, ha majd két oldal hosszú bekezdésekkel találkozunk az olvasó egy szövegben. A helyesírás, illetve a gépelés szintén kiváló minőségű. Elgépelések legfeljebb a latin szövegben fordulnak elő pár helyen.

A saját, és más szerzők gondolatainak elhatárolása tapasztalataim szerint egyértelmű, és teljes mértékben korrekt. A hivatkozások dicséretesen pontosak. Mindössze néhány oldalszámbeli eltérés tapasztalható. A lábjegyzetelés helyes, szabályszerű. Szerencsés volna mindazonáltal, ha - különösen primer források esetén - nem jelölne meg több forráshelyet egy lábjegyzeten belül úgy, hogy nem egyértelműen eldönthető: vajon a szerző ezekről a helyekről kompilálta a szöveget, vagy csak több helyen is megtalálható ugyanaz a mondat.

Egyéb formával kapcsolatos észrevétel, hogy az irodalomjegyzéket nem tagolja. Így még a primer forrásokat sem különíti el, az egyéb szakirodalomtól. Továbbá nem oldja fel sem itt, sem egy rövidítési jegyzékben a lábjegyzetekben előszeretettel használt rövidítéseket. Márpedig ezek első előfordulási helyét, ahol ezt megteszi, igen nehézkes a mű olvasása közben visszakeresni.

Összegzőként a dolgozattal kapcsolatban, meg szeretném állapítani, hogy a szerző a formai követelmények legtöbbjét betartja, és a stílusa is közérthető, világos. A témát alaposan körbejárva, nagy mennyiségű, és jó minőségű latin fordítást közöl, amiből megpróbál önálló következtetéseket levonni, ennek eredménye viszont nem kielégítő. Azonban mindent összevetve úgy tűnik, kemény munka gyümölcsét tarthatjuk most a kezünkben.

Beszámoló az Erasmus tanulmányi útról

Írta: Barta Áron

Másodéves joghallgatóként úgy döntöttem, hogy ismereteim bővítése, valamint egy másik ország kultúrájának megismerése céljából ideiglenesen külföldön kívánom folytatni jogi tanulmányaimat. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem nemzetközi kapcsolatainak hála az Állam- és Jogtudományi kar hallgatójaként több lehetőségem is nyílt arra, hogy itthoni tanulmányaim megszakítása nélkül egy (vagy akár két) szemeszteren keresztül „kinn” tanuljak, amelyek közül én az Erasmus-ösztöndíjat választottam. Franciaországtól sokan ódzkodnak. Sok tévhit él a köztudatban az országgal kapcsolatban, például, hogy eléggé elutasítóak a franciák a külföldiekkel szemben, valamint sokan rettegnak a hírhedt bürokráciától, illetve attól, hogy az ország árszínvonala meglehetősen magas. A francia kultúra szerelmeként úgy döntöttem, hogy minden sztereotípiát ellenére belevágok.

Az egyetem kiválasztása nem volt egyszerű. Azt el kell mondanom, hogy Franciaország valóban drága, de ha az általános nyugat-európai árszínvonalat vesszük alapul, akkor azt kell látnunk, hogy sehol sem olcsóbb közép-kelet-európai diákként az élet. Amit általános jelleggel tudnék tanácsolni mindenkinek, aki hosszabb idejű külföldi tanulmányútban gondolkodik az az, hogy érdemes számításba venni, hogy mennyibe fog kerülni a lakhatás, és mennyi lesz a várható utazási költség. Párizs (ahol az ország elsőszámú jogi kara található) sajnos emiatt nem jöhetett szóba, ugyanakkor mindenképpen szerettem volna a fővároshoz közeli, hasonlóan magas színvonalú jogi egyetemet keresni. Hosszas kutakodás után találtam rá a Poitiers-i egyetemre, amelynek jogi kara az ország élvonalába tartozik. Poitiers Párizstól kb. másfél órányi távolságra fekszik. Ne tévesszen meg senkit, hogy a térképet böngészve több száz kilométerre látjuk egymástól a két települést, ez annak köszönhető, hogy a híres TGV ilyen nagy sebességgel közlekedik. A kiutazás útvonala a következő: Párizsig repülőgéppel, a városon keresztül utazva a el kell jutni a Gare Montparnasse-ig, ott pedig a TGV Atlantique fantázianevű járatára felszállva eljutunk egészen Poitiers-ig.

Közép-nyugat Franciaország nem tartozik a kedvelt turistaközpontok közé annak ellenére, hogy némi utazgatással betekintést nyerhet az ember az francia vidék életébe. A főváros közelségén túlmenően kiemelendő, hogy a borairól híres Bordeaux városa két óra, az Atlanti-óceán partjainál fekvő festői szépségű kisváros, La Rochelle mindössze másfél óra távolságra található, így kényelmesen be lehetett járni Franciaországot. Amennyiben nem akar az ember túlságosan messzire menni, akkor a régióban is akad bőven látnivaló.

Poitiers, Poitou-Charentes régió fővárosa, körülbelül 100 ezer lakossal bíró igazi egyetemi város. A város középkori gazdagságáról sokat elárul, hogy öt katedrálisa van, ezek közül némelyik egészen elképesztő építészeti munka, a késő román és érett gótika korszakának csúcsteljesítményeiről van szó. (Poitiers országszerte a román kori építészet fellegváraként tartják számon.) A város vagyonát a 100 éves háború lezárását követően szerezte meg. Poitiers városa Jean D'Arc tevékenységének egyik fő

támogatója volt. Megkoronázása után VII. Károly épp ezért királyi adománylevelekkel jutalmazta a várost. A helyiek büszkén őrzik a történeti emlékeket, amelyek arról árulkodnak, hogy a középkorban Poitou, Aquitaine és Anjou tartományok milyen fontos szerepet töltöttek be a francia történelemben. Számomra meglepő módon a híres 732. évi csatáról a városban mindössze egy utcánév, valamint néhány emléktábla árulkodik.

Az egyetemi campus a külvárosban található. Az egyetemnek közel 30 ezer hallgatója van, tehát az oktatási időszakban a város lakosságának harmadának megfelelő hallgató látogatja a különböző szakok óráit. A Campus óriási területén találhatóak az egyetemi kollégiumok.

A jogi oktatás osztott rendszerű. Az első három év (L1,L2,L3) az itthoni BA szintnek felel meg. A mesterképzés két részre tagozódik (M1,M2), erősen specializált jogterületekre koncentrálva. A L/M felosztás miatt a joghallgatók már első éven a hatályos joganyaggal kezdik a tanulmányaikat. Nincs filozófia, jogelmélet vagy jogtörténet oktatás. Ezek a tárgyak vagy a harmadéven, vagy a master képzéseken jelennek meg a tanrendben. A jogi képzés tehát a hazaival összehasonlítva kevésbé elméleti. A képzési struktúra célja, hogy aki befejezi tanulmányait, a BA diploma megszerzésével is el tudjon helyezkedni a munkaerőpiacon. A rendszer hátránya ugyanakkor, hogy a francia hallgatók elméleti felkészültsége elmarad a magyar hallgatók szintjétől. A vizsgáztatás szintén a gyakorlatorientált képzés jegyében zajlik. Az összes vizsga írásbeli, és a feladatok döntő többségében jogesetek kell megoldani.

Összességében elmondhatom, hogy összintén örültem a lehetőségnek, hogy egy másik kultúrát és jogi oktatási rendszert ismerhettem meg, továbbá érdekes volt meg tapasztalni egy más típusú jogászképzés világát. Mindezt ezúton is szeretnék köszönetet mondani a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszéknek.

Miért gyere MÁJT TDK-ra?

- mert magyar jogtörténeti diákkörünk az értékes tudományos munka és a jó hangulatú együttlét sajátos ötvöze
- a tanulságos előadásokból és programokból olyan plusz információkkal gazdagodhatsz, amelyek további tanulmányaid és munkád során segítségére lehetnek
- lehetőséged nyílik az egyetemi oktatók személyes megismerésére és a velük való kötetlen beszélgetésre
- az egyetemi kavargásban nyersz egy biztos pontot, egy „békés szigetet”, ahol egy szűkebb baráti csoportban dolgozhatsz, gondolkozhatsz, valamint nyerhetsz értékes tanácsokat a felsőbb évesektől az egyetemi életben való eligazodáshoz
- bátorítunk az együtt gondolkodásra, a vitára, a tudományterülettel való mélyebb foglalkozásra, publikálásra akár szóban a TDK ülésein, akár írásban a Joghistóriában

**tudomány • barátság • programok • vitakör • MÁJT TDK
minden héten szerdán 18 órakor**

IMPRESSZUM

Kiadó: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jegtörténeti Tanszék

Felelős szerkesztő: dr. Gosztanyi Gergely

ISSN: 2062-9699

Szerkesztette: Losonczy Eszter

Munkatársak: Barta Áron, Bocsi Bernadett, Kajcsos Kinga, Losonczy Eszter,
Mireisz Tímea, Nemes András, Nikula István, Orbán András, Palguta Virág, Szeredi Kristóf,
Zanathy Anna

Tördelés és korrektúra: Losonczy Eszter